

UNIVERZITET U SARAJEVU

FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

ODSJEK POLITOLOGIJA

**„IZBORNI PROCESI U BOSNI I HERCEGOVINI 1998.-
2020. – KVANTITATIVNA ANALIZA PRESUDNIH
FAKTORA“**

-MAGISTARSKI RAD-

Kandidat:

Delić Emir

Broj indeksa: 127/II-UPD

Mentor:

Doc. dr. Amer Osmić

Sarajevo, 2021. godine

UNIVERZITET U SARAJEVU

FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

ODSJEK POLITOLOGIJA

**„IZBORNI PROCESI U BOSNI I HERCEGOVINI 1998.-
2020. – KVANTITATIVNA ANALIZA PRESUDNIH
FAKTORA“**

-MAGISTARSKI RAD-

Kandidat:

Delić Emir

Broj indeksa: 127/II-UPD

Mentor:

Doc. dr. Amer Osmić

Sarajevo, 2021. godine

Sadržaj

Uvod.....	4
Teorijsko metodološki dio rada.....	5
Problem istraživanja	5
Predmet istraživanja	5
Ciljevi istraživanja.....	6
Hipoteza istraživanja	6
Obrazloženje teme	7
Izborni sistem Bosne i Hercegovine	8
Predsjedništvo Bosne i Hercegovine	10
Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine.....	10
Parlament Federacije Bosne i Hercegovine.....	11
Narodna skupština Republike Srpske	11
Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske	11
Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine	11
Skupštine kantona u Federaciji BiH	12
Gradovi /Opštine.....	12
Opći izbori u BiH 1998. godine.....	13
Politička situacija i izborna kampanja	14
Izborni rezultati 1998. godine.....	16
a) Za članove Predsjedništva BiH	17
b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	17
c) Za članove Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH	19
d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske	20
e) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a	21
Opći izbori u BiH 2000. godine.....	23
Politička situacija i izborna kampanja	25
Izborni rezultati 2000. godine.....	28
a) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	29
b) Za članove Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH	30
c) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske	32
d) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a	33
Opći izbori u BiH 2002. godine.....	35
Politička situacija i izborna kampanja	36
Izborni rezultati 2002. godine.....	38
a) Za članove Predsjedništva BiH	38
b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	39
c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH	40

d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske	42
e) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a	43
Opći izbori u BiH 2006. godine	44
Politička situacija i izborna kampanja	44
Izborni rezultati 2006. godine	47
a) Za članove Predsjedništva BiH	48
b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	49
c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH	50
d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske	52
e) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a	52
Opći izbori u BiH 2010. godine	54
Politička situacija i izborna kampanja	55
Izborni rezultati 2010. godine	56
a) Za članove Predsjedništva BiH	57
b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	58
c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH	59
d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske	60
e) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a	61
Opći izbori u BiH 2014. godine	63
Politička situacija i izborna kampanja	63
Izborni rezultati 2014 .godine	64
a) Za članove Predsjedništva BiH	65
b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	66
c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH	67
e) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske	68
f) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a	69
Opći izbori u BiH 2018. godine	70
Politička situacija i izborna kampanja	71
Izborni rezultati 2018. godine	73
b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH	74
c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH	75
d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske	77
f) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a	77
Zaključak	79
Literatura	82

Uvod

Izbori u svakoj državi predstavljaju najvažniji element u procesu demokratizacije. Izbori su zapravo test organizacije jednog političkog procesa, a predizborna kampanja će pokazati koliku slobodu imaju mediji, na koji način se mogu udruživati i izvještavati o cjelokupnom izbornom procesu. U periodu poslije rata izborni proces u Bosni i Hercegovini prošao je kroz značajne promjene, ali i brojne izazove. Ako sagledamo cjelokupnu situaciju u Bosni i Hercegovini možemo reći da je ona i više nego složena i puna izazova. Dominantni su politički, društveni i ekonomski problem s kojima vlast mora da se suoči i suočava se od rata, pa sve do danas. Evidentan je napredak kada je u pitanju navedeni period, ali posljedice ratnih dešavanja vidljive su i dalje, a posebno kada je u pitanju izvođenje izbornog procesa. Nakon više od dvije decenije od rata glasači i politički funkcioneri nisu premašili nacionalne, političke i ideološke promjene što dodatno utiče na način izvođenja izbora i na njegove konačne rezultate. Izborni proces neophodno je unaprijediti uvođenjem novih tehnologija, ali takva promjena u Bosni i Hercegovini nije jednostavna zbog toga što pojedine stranke nastoje pod svaku cijenu spriječiti modernizaciju kako bi ostvarile svoje više ciljeve. Opći izbori u Bosni i Hercegovini održavaju se svake četiri godine i tom prilikom glasači imaju mogućnost na demokratski način izabrati svoje predstavnike za Predsjedništvo BiH, članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, članove Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH, te predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske. Kroz ovaj završni rad predstavljena su najznačajnija pitanja u oblasti održavanja općih izbora. Ta činjenica uključuje analizu izbornih rezultata, način provođenja izborne kampanje, učešće žena, ali i na koji način je o izbornima izvještavala međunarodna zajednica. Pored toga što je uloženi veliki napor kako bi se izbori održali na demokratski način, kako bi bili poštene i slobodno, neki od problema su i dalje prisutni i nažalost se ne naziru njihova potencijalna rješenja. U Bosni i Hercegovini bi se mogla pojaviti velika kriza ako ne dođe do promjene Izbornog zakona. Detaljna analiza u ovom radu ponudila je odgovor na pitanje da li su rezultati izbora svake četiri godine već unaprijed poznati, budući da su predizborne kampanje i dalje bazirane na ratnoj prošlosti?

Teorijsko metodološki dio rada

Problem istraživanja

Problemско pitanje ovog magistarskog rada glasi „Da li su etnopolitički problemi presudni faktori izbornih procesa u Bosni i Hercegovini?“. Društveni značaj problema kao i sami rezultati mnogih analiza istraživanja ukazuju na značaj posmatranja izbornih procesa u Bosni i Hercegovini. Osnovni problem istraživanja magistarskog rada jesu izborni procesi koji imaju izrazit uticaj na političko stanje i život u Bosni i Hercegovini. U radu je razmotrena usmjerenost političkih stranaka i njihovih aktivnosti od kampanje do kampanje ali i uticaj postkonfliktnog društva na izborne procese. Obraćanje javnosti i odnos prema građanima od strane političkih stranaka razlikuje se u predizbornom i postizbornom periodu. Stalno konstruisanje i rekonstruisanje problema od strane političkih stranaka u izbornim periodima dodatno doprinose stresu stanovništva i pored toga što su opterećeni političkom i/ili ekonomskom situacijom. Može se reći i da političke stranke u Bosni i Hercegovini ne izlaze iz predizbornih perioda budući da je konstantno prisutna negativna retorika. Također jedan od većih problema jeste gubljenje mjesta u ekonomskoj politici i programima u aktivnostima političkih stranaka ili je taj položaj sveden na minimum. Irelevantne teme i problemi za socio-ekonomski napredak države zauzimaju najveći dio medijskog prostora što je najvažniji kanal preko kojeg političke stranke vrše uticaj na birače.

Predmet istraživanja

Predmet našeg istraživanja jesu izborni procesi u Bosni i Hercegovini od 1998. – 2020. godine, tok predizborne kampanje i politička situacija te izborni rezultati. Izborni procesi nam govore o tome koliko je neka država demokratska. Također izbori su i jedan od uslova liberalne demokratije. Da bi Bosna i Hercegovina postigla svoje demokratske ciljeve jako je bitno da promovira slobodne, fer i poštene izbore prema Ustavu Bosne i Hercegovine. Da bi osoba uzela učešće u izbornim procesima kao kandidat ili birač mora da bude punoljetna. Izbori u Bosni i Hercegovini održavaju se svake dvije godine odnosno u četverogodišnjim intervalima, ovisno o tome da li su lokalni ili opći izbori. Kandidati se biraju neposredno tajnim glasanjem izuzev izbora delegata u domovima naroda na entitetskim novima te državnom nivou. Zbog složenosti uređenja postdejtonske Bosne i Hercegovine ni izborni procesi u pogledu složenosti nisu izostavljeni. Predizborne kampanje u postratnom periodu uglavnom su iste i usmjerene na prošlost što najbolje pokazuju rezultati izbora. Uticaj političkih stranaka u kampanjama

posebno onim negativnim u kakve spada i uključivanje retorike prošlosti, ima za ishod i promjenljive odnose među građanima što ima jak uticaj na odluke pri izboru kandidata.

Ciljevi istraživanja

Za izborne cikluse jako je važna politička kampanja, smjer u kojem ona teče, političke i ekonomske prilike svakog građanina. Cilj magistarskog rada bio je napraviti relevantan historijat izbornih procesa od 1998. do 2020. godine, komparaciju predizbornih kampanja i aktivnosti te ishode u rezultatima istih. Također želja mi bila da istražim u kojem trenutku političke stranke koriste različita sredstva za pridobijanje birača, uočiti promjenu u rezultatima izbora i prilike koje su doprinijele istu. Činjenica je da u skoro svakom izbornom ciklusu izlaznost građana nije pretjerano velika i varira oko 50% od ukupnog biračkog tijela i shodno tome želim da uvidim zbog čega bi građanin zanemario svoje pravo od kojeg on treba da ima najveću korist. Da li i u kom trenutku predizborni slogani utiču na izborne cikluse? Koliko političko stanje i prilike u susjednim državama imaju uticaj na rezultate izbora i predizborne aktivnosti? Kako je proizvodnja irelevantnih problema i etnopolitika, u službi istih političkih stranaka, kod građana prepoznata. Komparacijom, također želim da napravim uvid u odgovornost za pritisak na birače ali i cjelokupan izborni proces. Cilj ovog magistarskog rada jeste da kvantitativnom analizom presudnih faktora ponudi odgovore na ova i mnoga druga pitanja koja su bitna za izborne procese u Bosni i Hercegovini te razvoj demokratskog društva.

Hipoteza istraživanja

Generalna hipoteza glasi: Etnopolitički problemi su u kontinuitetu presudni faktori izbornih procesa u Bosni i Hercegovini.

Razrađujuće hipoteze:

H1. Izborni procesi doprinose razvoju demokratske svijesti.

H2. Negativna retorika i politički spektakl odvlači Bosnu i Hercegovinu od ostvarivanja demokratskih ciljeva.

H3. Prošlost, konstrukcija i rekonstrukcija irelevantnih problema zadobivaju najveću pažnju kod birača.

Obrazloženje teme

Razlog zašto sam se odlučio na ovu temu jeste doprinos u budućim analizama izbornih procesa u Bosni i Hercegovini, smatram da je rad dovoljno relevantan i pokriven činjenicama koje će se moći u budućnosti koristiti. Motiv za ovakvu temu jeste da napravim komparaciju i uvid u izborne procese koji su političkoj kulturi žitelja Bosne i Hercegovine glavno sredstvo kojim mogu da utiču na promjene svih prilika posebice onih političkih i ekonomskih. Zanimljivost ove teme se ogleda i u tome da što se mogu prikazati načini vođenja kampanje i koliko određena kampanja ima zaista uticaj na birače. Izborni procesi su najvažniji faktor u povećanju stupnja demokratičnosti Bosne i Hercegovini. Motivacija u životu svakog pojedinca zauzima jako važnu ulogu i shodno tome želja mi je da ovim radom podstaknem motivaciju kod građana kako bi svoje pravo da biraju i budu birani u većoj mjeri iskoristavali. Također želim da podstaknem predstavnike civilnog društva i vlasti ali i akademsku zajednicu kako bi mogli više djelovati na ovom polju i svoj uticaj usmjerili prema cjelokupnom društvu.

Činjenica je da u Bosni i Hercegovini preovladava teška ekonomska situacija koja kod većine ne budi motive za analizu politika u državi a ne razmišljajući da promjene u toj sferi mogu doprinijeti korištenjem zagarantovanog im prava (da biraju i budu birani). Rezultati istraživanja pokazali su kako konstrukcije irelevantnih problema i etnopolitika dobivaju povjerenje građana iako svjesni da im to ne donosi promjenu u životima niti doprinosi poboljšanju standarda u svakom smislu. Moramo biti svjesni da građani gube povjerenje u izborni proces i pronaći odgovore zbog čega je izlaznost mala s obzirom da smo „svjesni“ da političke prilike i situacija nisu baš obećavajući.

Smatram da kvantitativna analiza presudnih faktora ostvaruje uvide u cilj ovog rada i budi motive za početak jačeg interesovanja u smjeru izbornog procesa. Odgovornost za situaciju takva kakva jeste u Bosni i Hercegovini moraju preuzeti i sami građani i početi aktivnije raditi na analizi politika koje im nude političke stranke. Etnopolitika i strah od drugog još uvijek su najveći motivi za izlazak na izbore i odabir vladajućih stranaka. Svjesni smo da se društvena kultura ne mijenja brzo i lahko ali smjer u kojem ona ide još uvijek nije najbolja. Treba prepoznati i to da su stranke, koje dugi niz godina dobivaju povjerenje kod birača, okrenute dominatno jednom te istom biračkom tijelu odnosno nacionalnim skupinama. Borba za interes takvih skupina prisutna je samo u izbornim procesima nakon kojih nastupaju interesi stranaka koje sve više preuzimaju ulogu države odnosno suverenitet države se pomjera na stranke.

Izborni sistem Bosne i Hercegovine

Zbog kompliciranog političkog sistema u Bosni i Hercegovini se primjenjuje proporcionalni izborni sistem i postojanje višemandatnih jedinica. Dvoentitetski model i višečlane izborne jedinice razlog je primjenjivanja i postojanja proporcionalnog izbornog sistema. Pravno – politički okvir u Bosni i Hercegovini prilično je kompliciran budući da odražava jedinstvena i sui generis ustavna rješenja (Arapović, 2012:19). Regulatorna pravila izbornog sistema u Bosni i Hercegovini, proistekla su iz Dejtonskog mirovnog sporazuma¹. Izborni sistem Bosne i Hercegovine ponajviše zasniva se na Aneksu III (Sporazum o izborima) i Aneksu IV (Ustav Bosne i Hercegovine) Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini te Izbornom zakonu Bosne i Hercegovine².

Temelji izbora su kombiniranje načela konstitutivnosti naroda i narodnog suvereniteta i sa druge strane međunarodni demokratski standardi koji se odnose na izborni sistem. Najvažniji dokument za reguliranje izbornog sistema u Bosni i Hercegovini jeste Aneks III Dejtonskog mirovnog sporazuma, koji upućuje na izbore i cjelokupan izborni sistem države. Sporazum o izborima koje su potpisale Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosna i Hercegovina te Republika Srpska kao strane odredile su za promoviranje slobodnih fer i demokratskih izbora i prihvatile obavezu da osiguraju uslove za postojanje takvih izbora. Strane su se ovim aneksom obavezale i na potpuno primjenjivanje paragrafa 7. i 8. Kopenhagenskog dokumenta³. Također, u izbornom sistemu kao djelu Ustava Bosne i Hercegovine (Aneks IV) zagarantovana su ljudska prava i slobode pa tako i pravo da svaki građanin koji je punoljetan bira i da bude biran.

Izbori koji su bili održani između 1996. i 2000. godine provođeni su prema pravilima Privremene izborne komisije⁴ (PIK) u nadležnosti Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE). Po nazivu „Privremena“ a u praksi skoro jedno desetljeće, odnosno izbore između 1996. i 2004 godine provedeni, nadgledani i organizirani su od strane OSCE-a. Treba

¹ Opći okirni sporazum za mir u BiH ili Daytonski sporazum dogovoren je i parafiran u Daytonu krajem novembra 1995. godine a potpisan u Parizu 14. decembra iste godine i time završeni sukobi na prostoru Bosne i Hercegovine.

² 2001. godine Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je Izborni zakon Bosne i Hercegovine, čijim su usvajanjem ispunjeni potrebni uvjeti za provođenje izbora u skladu s domaćim i međunarodnim pravilima i propisima.

³ Kopenhagenski dokument donijet je na drugom sastanku Konferencije o ljudskoj dimenziji i Konferencij o sigurnosti i saradnji u Evropi (OSCE) 1990. godine u Kopenhagenu.

⁴ Sam naziv Privremena izborna komisija upućuje na privremni karakter, uspostavljena od strane OSCE-a kako bi pomogli u provođenju izbora. PIK se sastajao od šefa Misije OSCE-a koji je bio i predsjednik komisije, Visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini ili njegovog zamjenika, predstavnika političkih stranaka te drugih predstavnika koje je šef Misije OSCE-a postavio u dogovoru za političkim strankama.

napomenuti da je OSCE jedna od međunarodnih organizacija uključena u provedbi mira u Bosni i Hercegovini. Lokalni izbori u Bosni i Hercegovini se također održavaju svake četiri godine tako da ne budu održani u istoj godini kada i opći. Samim time izbori u Bosni i Hercegovini se provode naizmjenično svake dvije godine. Usvajanjem Izbornog zakona Bosne i Hercegovine od strane Parlamentarne skupštine (2001. godine), svi potrebni uvjeti, za provođenje izbora i prava zagarantovanih ustavom i aneksima, su ustvoreni u skladu sa međunarodnim i domaćim standardima i propisima. Donošenjem Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, 2001. godine, parlamentarni ili opći izbori u Bosni i Hercegovini u pravilu se održavaju svake četiri godine počev od 2002. godine (Arapović, 2012:24). Arapović navodi: „... izborni sistem Bosne i Hercegovine definiran je pojedinim odredbama Ustava Bosne i Hercegovine, te nižih nivoa vlasti, kao i setom izbornog zakonodavstva u šta ulazi Izborni zakon BiH, te još 12 zakona državnog ili entitetskog nivoa“ (Arapović, 2012: 25). Može se reći da dio izbornog sistema BiH čine i ustavi kantona, statuti općina i opština. Politički sistem Bosne i Hercegovine čini kompliciranijim i činjenica da se u izbornom sistemu primjenjuju različiti principi ovisno o kojem se nivou radi. Izborni zakon definiše i koji su organi nadležni za provedbu izbora i to su birački odbori i izborne komisije. Najvažniji odnosno krovni organ za provedbu izbornih procesa jeste Centralna izborna komisija (CIK BiH). Političke stranke i kandidati i liste, kako bi uzeli učešće na izborima, moraju biti registrovane u CIK BiH. CIK će, bilo da se radi o opštim ili lokalnim, donijeti odluku o raspisivanju izbora. „Centralna izborna komisija je nezavisan organ koji podnosi izvještaj izravno Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, odakle crpi svoje ovlasti. Centralna izborna komisija se sastoji od sedam članova, i to dva Hrvata, dva Srbina, dva Bošnjaka i jednog iz reda Ostalih koji se imenuju na period od sedam godina. Predsjednik komisije se bira između izabranih članova, a funkcija predsjednika se obavlja po principu rotacije, jedanput u pet godina u trajanju od 15 mjeseci. Općinska izborna komisija se sastoji od tri, pet ili sedam članova koji mogu biti predsjednik ili sudija redovnog suda, sekretar općinskog vijeća, odnosno skupštine, općine i gradskog vijeća. Ovi članovi se imenuju na period od sedam godina, i to su lica zaposlena u općinskim organima uprave. Birački odbori broje tri ili pet članova od kojih se jedan postavlja za predsjednika te imaju svoje zamjenike. Njih imenuje općinska izborna komisija najkasnije u roku od 30 dana od dana održavanja izbora. U Distriktu Brčko postoji Izborna komisija Distrikta i birački odbori koji se uspostavljaju po uzoru na komisije i odbore utvrđene Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine (Sahadžić, 2011: 407., citirano prema Izbornom zakonu Bosne i Hercegovine, članovi: 2.4, 2.5, 2.6, 2.12 i 2.19).

Odluka o raspisivanju izbora sastoji se od izbora za različite nivoe i to su izbori za: Predsjedništvo BiH, Parlamentarnu skupštinu BiH (Predstavnički dom), Parlament Federacije BiH (Predstavnički dom), Predsjednika i dva potpredsjednika Republike Srpske, Narodnu skupštinu Republike Srpske, Skupštine kantona u Federaciji BiH i lokalne izbore za gradonačelnika, gradsko vijeće, načelnika i općinsko vijeće. Kako postoje različiti nivoi za koje se raspisuju izbori tako je bitno istaknuti razlikovanje u primjeni izbornog sistema što izborni sistem Bosne i Hercegovine čini mješovitim odnosno hibridnim.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine

Članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine⁵ biraju se većinskim izbornim sistemom uz jednočlane izborne jedinice. Dva člana iz reda bošnjačkog i hrvatskog naroda biraju se, sa teritorija Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) kao jednoj izornoj jedinici, neposrednim tajnim glasanjem. Treći odnosno član iz reda srpskog naroda bira se, također, iz jedne izborne jedinice sa teritorije Republike Srpske (RS). Novi članovi Predsjedništva BiH su oni koji osvoje najveći broj glasova u svojoj izornoj jedinici i više od ostalih kandidata iz reda istog naroda.

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine

Izbori za Parlamentarnu skupštinu Bosne i Hercegovine⁶ (PSBiH) koja se sastoji od dva doma – Predstavničkog doma i Doma naroda vrše se proporcionalnim izbornim sistemom uz višečlane izborne jedinice. Svaka izborna jedinica može izabrati određeni broj zastupnika koji dolaze iz te jedinice. Zbog postojanja dvoentitetskog modela kao i kod izbora Predsjedništva BiH postoji jasna razlika u broju zastupnika koji mogu biti izabrani. Predstavnički dom PSBiH ima 42 mjesta tako da za njihovu popunu potrebno je da se izabere 28 zastupnika sa teritorije FBiH i 14 sa teritorije RS-a. Budući da izborni sistem BiH prepoznaje i dodjelu kompenzacionih mandata tako od 28 zastupnika sa teritorije FBiH njih 7 su kompenzacioni i 5 sa teritorije RS-a ostvaruju upravo ovu mogućnost. Bitno za istaknuti kako u dodjeli svih mandata za ovaj dom postoji jasna razlika odnosno prag. Prag za redovne mandate je 3% i biraju se preferencijalnim glasanjem tako što su liste otvorene biračima dok je prag za dodjelu kompenzacionih mandata 5%..

⁵ Predsjedništvo BiH je kolektivni šef države i nosilac izvršne vlasti.

⁶ Parlamentarna skupština je najveći zakonodavni organ a sve zakonodavne odluke moraju biti odobrene u oba doma.

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine⁷ (PFBiH) također se sastoji od dva doma – Predstavnički dom i Dom naroda. Predstavnički dom PFBiH broji 98 mjesta i svakom konstitutivnom narodu mora pripasti najmanje 4 mjesta i podrazumjeva višečlane izborne jedinice. Svaka izborna jedinica bira različit broj zastupnika tako da 70% posto ide u redovne mandate dok ostali dolaze preko kompenzacijskih listi.

Narodna skupština Republike Srpske

Kao i na prethodno dva navedena nivoa tako i Narodnu skupštinu Republike Srpske (NSRS) čine Narodna skupština i Vijeće naroda. U skupštinu ulaze 83 narodna zastupnika sa istim izbornim sistemom kao i u FBiH.

Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske

Birači koji su upisani u birački spisak u Republici Srpskoj biraju predsjednika i potpredsjednika RS-a stim da mogu glasati samo za jednog kandidata. Kandidat koji iz svakog naroda osvoji najveći broj glasova biva izabran a između ta tri kandidata predsjednik je onaj sa najvećim brojem glasova dok mandat potpredsjednika preuzimaju kandidati iz bošnjačkog i hrvatskog reda sa najvećim brojem glasova. Kod izbora entitetskih predsjednika i potpredsjednika u oba entiteta postoji jasna razlika pa tako u RS-u bivaju birani neposredno od strane građana dok PFBiH bira predsjednika i potpredsjednike FBiH.

Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Na opštim izborima neposrednim glasanjem bira se i 31 zastupnik u Skupštinu Brčko distrikta BiH. Zastupnici se biraju na opštim, slobodnim, otvorenim i neposrednim izborima, tajnim glasanjem, u skladu sa zakonima BiH i Distrikta (Koalicija za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“, 2014).

⁷ Na teritoriji FBiH najveći zakonodavni organ jeste Parlament Federacije Bosne i Hercegovine.

Skupštine kantona u Federaciji BiH

Skupština kantona FBiH imaju broj zastupnika koji je utvrđen nacionalnom struktorom stanovnika tog kantona. Zastupnički mandat kao i za prethodno navedene funkcije – mandate traje četiri godine. Biranje se vrši putem demokratskih i neposrednih izbora, tajnim glasanjem, na cijeloj teritoriji kantona (Koalicija za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“,2014).

Gradovi /Opštine

Izbori za gradonačelnika, odnosno načelnika te vijeća gradova i općina spadaju u domen lokalni izbora koji se, također, održavaju svake četiri godine neposrednim putem i tajnim glasanjem. Broj mandata ovisi o kojem statusu mjesta se radi, broju stanovnika i strukturom stanovništva tog mjesta. Mandati kao i na prethodno navedenim nivoima vlasti traje četiri godine.

Opći izbori u BiH 1998. godine

Opći izbori u Bosni i Hercegovini su treći redovni izbori u poslijeratnoj državi. Prvi su bili održani 1996., drugi ali za lokalne nivoe 1997. godine. Bitno je napomenuti da je ove kao i izborne procese prije organizovala, finansirala i nadgledala Misija OSCE-a, iako se očekivalo da će pred ove izbore njihov posao biti obavljen. Ovi izbori su imali povoljnije uslove sa stanovišta uspostave mira i zaštite ljudskih prava, posebno u pogledu slobode kretanja građana iz jednog u drugi entitet (Pejanović, 2005: 129). Iako je Vijeće za implemntaciju mira 1997. godine usvojilo Deklaraciju u kojoj se zahtjevalo da vlasti BiH što prije usvoje izborni zakon i formiraju vlastitu komisiju, koja će biti odgovorna za provođenje izbora, to je izostalo. Tako su ovi, kao i oni prije organizovani, bili pod supervizijom Privremene izborne komisije.

Za opće izbore u BiH, 12. i 13.09.1998. godine, registrirano je 2.750.705 birača – u RS-u 1.221.261., a u FBiH 1.529.444 birača, 57 političkih stranaka (34 u F BiH i 23 u RS), devet koalicija, 10 neovisnih kandidata i 10 biračkih saveza, za šest različitih nivoa vlasti (4 F BiH i 2 RS) (Zukić, 2012: 130). Na ovim izborima građani Bosne i Hercegovine birali su kandidate za slijedeće institucije vlasti: tri člana Predsjedništva BiH, zastupnike u Predstavničkom domu BiH njih 42, predsjednika i potpredsjednika RS-a, 140 zastupnika za Predstavnički dom F BiH, zastupnike u 10 kantona, u 10 novoosnovanih općina. Za sve nivoe kandidati su se birali na dvije godine osim za Predsjedništvo na četiri godine. „Iskustva iz izbora u BiH 1990., 1996. i 1997., godine su bila značajna za organiziranje općih izbora 1998. godine. Ta iskustva su ugrađena u normativna dokumenta za organizaciju, pripremu i realizaciju izbora 1998. godine. Izborna pravila i propisi, usvajani su od strane političkih subjekata, sukcesivno kako je o njima postizan konsenzus. Dogradnja izbornih pravila i propisa je bila u slijedećim aspektima: skraćivanje mandata zastupnika sa četiri na dvije godine; obaveza podnošenja OSSE-u političke platforme za izbore; proširena su ograničenja za kandidiranje osoba, od haških optuženika do ranije skidanih sa kandidatskih listi; definirana je obaveza da među 10 prvih kandidata na listama budu po tri ženske osobe; popunjavanje imovinskog i finansijskog kartona; kodeks ponašanja učesnika izbornog procesa; mogućnost formiranja stranačkih koalicija, rotacija dužnosti predsjedavajućeg Predsjedništva BiH; dopune modela preračunavanja glasova” (Zukić, 2012: 129-130).

Bitno je istaknuti činjenicu da su se izmjenile odredbe koje su se odnosile na registraciju političkih stranaka, koalicija i nezavisnih kandidata u Pravilima i propisima OSCE-a ali da nije

došlo do značajnih promjena u izbornom sistemu a kao razlog su se uzimala ograničenja Dejtonskog mirovnog sporazuma. Tako se, osim manjeg „umivanja“, nije došlo do radikalnijih rješenja, odnosno bitnijih promjena Pravila i propisa OSCE za izbore u BiH 1998. godine u odnosu na protekle izbore (Arnautović, 2009: 585-586). „Također, uz već ranije poznate kategorije učesnika u izbornom procesu (političke stranke, koalicije, nezavisni kandidati) uvedena je i kategorija alijansi. Ove alijanse nisu podnosile zajedničke liste kandidata, nego su imale značaj jedino kod dodjele mandata. Uoči Općih izbora 1998. godine doneseno je pravilo po kojem se OSCE-u zabranjuje direktno i finansijsko pomaganje predizborne kampanje, kao što je bio slučaj na prethodnim izborima” (Arnautović, 2009: 587).

Zukić (2012) navodi kako je ukupno prijavljeno 5.948 kandidata od kojih su 4.198 iz F BiH, a 1.750 iz RS-a. U kontekstu mogućnosti formiranja stranačkih koalicija bitno je kazati kako je Stranka za BiH ušla u koaliciju za cjelovitu i demokatsku BiH i osnovane Nova hrvatska inicijativa (NHI) kao ozbiljan konkurent HDZ-u BiH, te Demokratska narodna zajednica (DNZ) a u RS-u formirana koalicija pod nazivom „Sloga“ te Srpski narodni savez (SNS). „Ukupno je glasalo 1.879.339 građana ili 70,70% od ukupnog broja registriranih (2.750.705), i to:

- redovno 1.475.104 ili 78,96%
- u odsutnosti 109.579 ili 5,875
- poštom 126.473 ili 6,78%
- u Hrvatskoj i SR Jugoslaviji 43.827 ili 2,35%” (Zukić, 2012: 131).

Politička situacija i izborna kampanja

Politička situacija još uvijek je determinirana napetostima iz rata (1992.-1995.) i može se kazati da su političke kao i svake druge napetosti bile na istom nivou kao i za prethodne opće izbore u Bosni i Hercegovini. Najaktuelnija i najkrupnija politička pitanja odmah poslije izbora 1996. godine bila su: sloboda kretanja na teritoriji BiH, pogotovo iz jednog u drugi entitet; povratak izbjeglih i raseljenih osoba; popravka i rekonstrukcija porušene stambene, privredne i komunikacijske infrastrukture... (Zukić, 2012: 133). „Političke napetosti u BiH su se sporo stišavale. Tada su još na političkoj sceni u Srbiji i Hrvatskoj bili lideri i politički faktori odgovorni za agresiju na RBiH. Predsjednik Srbije Slobodan Milošević i predsjednik Hrvatske Tuđman su djelovali s ciljem rehabilitacije u pogledu odgovornosti za rat i ratna stradanja. Pri tome su se osjećale jake tendencije prebacivanja odgovornosti za rat i ratna stradanja, sa

političkih faktora i lidera Hrvatske i Srbije, kao i sa njihovih oslonaca u BiH, na političke faktore i lidere na strani žrtava agresije na RBiH. Unutar BiH je bila izražena težnja izjednačavanja odgovornosti nacionalnih političkih stranaka i njihovih lidera za uzroke i posljedice rata, što je bilo apsurdno s obzirom na to da su na taj način neki politički faktori i njihovi lideri koji su bili organizatori odbrane BiH izjednačavali sa političkim faktorima i liderima koji su bili na strani agresora na BiH” (Zukić. 2012: 133).

Bitno je istaknuti u pogledu političkih napetosti da je tome pridonijela i činjenica da je pozicija, nesrba odnosno položaj Hrvata i Bošnjaka u entitetu RS, bila jako nepovoljna čemu je doprinijelo donošenje novog Ustava RS-a u čijim se odredbama naglašava da je to entitet srpskog naroda što je protivno Ustavu BiH (Aneks IV). Uz to dodjela imovine samo Srbima u tom entitetu te ograničeno kretanje za ostale konstitutivne narode predstavljalo je ogromnu prepreku u pomirenju što se odrazilo i na izborne rezultate.

U tome peirodu dolazi do uspostave Vojske FBiH kao integracija za dvije sukobljene vojske – Armija RBiH i HVO-a što je doprinosilo ostvarivanju cilja da se vojske oba entiteta transformiraju u jednu državnu vojsku. „Patriotski, državni i politički faktori u BiH su djelovali s ciljem da se afirmiraju pozitivne osobine Dejtonskog sporazuma, u korist jačanja države BiH, mira i stabilnosti za njene građane i narode. U tom smislu bilo je od naročitog značaja da se jača povjerenje i pomirenje unutar BiH, u vezi čega je bilo značajno razvijanje dobrih odnosa BiH sa susjednim državama BiH i SR Jugoslavijom (Srbija i Crna Gora). U oblasti privređivanja, političke snage u BiH su bile opredijeljenije da podstiču formiranje malih preduzeća i otvaranje što većeg broja radnih mjesta. U vezi s tim bila je bitna privatizacija. Nagomilani socijalni problemi u vezi sa posljedicama rata su nalagali angažiranje značajnih sredstava za potrebe invalida, porodica šehida, poginulih boraca, za demobilizrane borce, penzionere i druge ugrožene kategorije stanovništva” (Zukić, 2012: 135). „Visoki predstavnik Carlos Westendorp (Karlos Vestendrop) je u Sarajevu, 03.01.1998. godine organizirao sastanak predstavnika međunarodne zajednice i predstavnika Vlade BiH i entiteta, na kojemu je donesena „Sarajevska deklaracija“. Tim dokumentom su istaknute težnje o raznim političkim pitanjima u vezi sa glavnim gradom Sarajevom: da mora postati multietnički kanton; da se osigura nacionalna, vjerska i građanska ravnopravnost; da Sarajevo mora biti primjer ostatku BiH; da se izbjeglicama i raseljenim osobama osigura povratak u Sarajevo; da se uspješnije rješavaju pitanja smještaja i rješavanje imovničkih pitanja; afirmacija prava građana po Zakonu o amnestiji, što treba potaknuti povratak u Sarajevo; da se obrazovanje u Sarajevu i šire u BiH

organizira na osnovama tolerancije, pomirenja i povjerenja; da se poduzimaju mjere za zapošljavanje i poboljšanje socijalnog statusa građana...” (Zukić, 2012: 135).

Predizbornu kampanju su obilježili mnogi politički skupovi, tribine te programi političkog ali i kulturno – zabavnog tipa. Predizborna kampanja nije se značajno razlikovala od kampanje u 1996. godini, samo što je 1998. godine za HDZ i SDS postojala ozbiljna konkurencija što se nije moglo reći za SDA (Arnautović, Huruz, Kapidžić, Mujagić i Osmić, 2016: 90). „Koalicija za cjelovitu i demokratsku BiH nije imala jaču konkurenciju među bošnjačkim političkim strankama što je predizbornu kampanju učinilo manje dinamičnom i interesantnom. Međutim, kvalitetom predizborne kampanje, SDP je u znatnoj mjeri, u korist svojih izbornih rezultata umanjio početne prednosti Koalicije za cjelovitu i demokratsku BiH. Kandidat za bošnjačkog člana Predsjedništva BiH Alija Izetbegović nije imao ni približno relevantnog konkurenta, tako da se unaprijed znao izborni rezultat. Kad je osnovana Nova hrvatska inicijativa, predizborna kampanja hrvatskih političkih stranaka je dinamizirana, a politička borba za pridobijanje glasača zaoštrena. Predizborna kampanja srpskih političkih stranaka je bila naročito interesantna, jer su Biljana Plavšić i Milorad Dodik sa svojim strankama formirali koaliciju „Sloga“, čime su, prilično ujednačene izborne šanse SDS-a, SRS i „Sloge“” (Zukić, 2012: 136).

U kampanji za izbore 1998. godine političke stranke su primjenjivale različite metode i oblike predstavljanja građanima kao što su: javne tribine, organizirane konferencije, kulturno – zabavni te politički programi. Ne smijemo zaboraviti i činjenicu da su se izbori održali tri godine poslije rata u Bosni i Hercegovini te da su etno-nacionalne politike i programi još uvijek zauzimali pažnju u retorici političkih stranaka i njihovih lidera.

Izborni rezultati 1998. godine

Izbori su održali sa slijedeće nivoe: Predsjedništvo BiH, Parlamentarnu skupštinu BiH (Predstavnički dom), Predstavnički dom Parlamenta FBiH, predsjednika i popredsjednika RS-a, Narodnu Skupštinu RS-a, kantonalne skupštine FBiH (10) te općinska vijeća (12) koja nisu izabrana na izborima 1997. godine. Na izborima 1998. godine u BiH ne dolazi do bitnih promjena u strukturi i karakteristikama političkog pluralizma (Pejanović, 2005: 131). Bitno je naglasiti i to da iako su treći poslijeratni izbori, komotnu većinu na skoro svim nivoima uživaju još uvijek politički subjekti ili lideri koji su osnovali nove stranke.

a) Za članove Predsjedništva BiH

Kandidati za Predsjedništvo BiH bili su: Alija Izetbegović, Fikret Abdić, Hajrija Rahmanović i Sefer Halilović za člana iz reda bošnjačkog naroda; kandidati za člana iz reda hrvatskog naroda bili su Ante Jelavić, Senka Nožica, Gradimir Gojer, Krešimir Zubak i Nišandžić Saša i tri kandidata sa prostora RS-a: Živko Radišić, Momčilo Krajišnik i Zoran Tadić.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 2.750.705
- Glasalo: 1.866.946
- Važećih listića: 1.648.927“ (Zukić, 2012: 140).

U jednoj izbornoj jedinici koja se nalazila na prostoru Federacije BiH izabrana su dva člana Predsjedništva – iz reda hrvatskog i reda bošnjačkog naroda – Alija Izetbegović sa 511.541 glasova te Ante Jelavić sa 168.438 glasova⁸. Sa prostora Republike Srpske izabran je, sa 359.937 glasova, Živko Radišić za člana Predsjedništva BiH iz reda srpskog naroda. „Na izborima 1998. kandidat SDP-a za hrvatskog člana Predsjedništva, Gradimir Gojer je dobio respektivan broj glasova od 113.961, što su uglavnom bili bošnjački glasovi. Izbor Živka Radišića za srpskog člana Predsjedništva je obilježio početak ozbiljnijeg pada podrške SDS-u, što će kasnije nastaviti jačanjem SNSD-a i Radikalâ. Alija Izetbegović, među bošnjačkim političarima nije imao zapaženu konkurenciju, te je njegova pobjeda bila apsolutna” (Zukić, 2012: 140., 141.).

b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH

Od ukupno 446 kandidata, mjesta u Predstavničkom domu PSBiH osvojila su 42 člana koliko i broji ovaj Dom. Sa teritorije Federacije BiH, gdje se bira 28 zastupnika, kandidiralo se ukupno 256 kandidata ispred 14 političkih subjekata (Arnautović, 2009: 590). Sa teritorije Republike Srpske, gdje se bira 14 zastupnika, kandidiralo se ukupno 200 kandidata ispred 20 političkih subjekata (Arnautović, 2009: 590). Za izbor zastupnika u Predstavnički dom

⁸ Nakon lične odluke Alije Izetbegovića 2000. godine da se povuče sa funkcije člana Predsjedništva BiH, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine izabrala je Halida Genjca da privremeno obnaša tu funkciju. Beriz Belkić će 2001. godine od strane istog organa bit imenovan za člana Predsjedništva BiH iz reda bošnjačkog naroda umjesto Halida Genjca. Antu Jelavića će Visoki predstavnik smjeniti sa funkcije člana Predsjedništva BiH 2001. godine i na tu funkciju Parlamentarna skupština će imenovati Jozu Križanovića.

Parlamentarne skupštine BiH primjenjen je sistem proporcionalne reprezentacije, odnosno čista Sainte-Lagueova metoda preračunavanja glasova u mandate (Ćuković, 2014: 348).

Opći podaci: „

- „Registrirani birači: 2.750.705
- Glasalo: 1.870.065
- Važećih listića: 1.393.233“ (Zukić, 2012: 143).

„U Zastupničkom – Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine zastupničke mandate osvojili su osam stranaka i dvije koalicije. Ono što je bitna odrednica stranačkog pluralizma prema rezultatima izbora 1998. godine za zastupnike u Zastupnički – Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine jeste i dalje izborna pobjeda Stranke demokratske akcije, preko Koalicije za cjelovitu i demokratsku Bosnu i Hercegovinu, i Hrvatske demokratske zajednice: one zajedno osvajaju 21 zastupnički mandat od ukupno 28 zastupničkih mandata na prostoru Federacije BiH. U Republici Srpskoj Koalicija Sloga osvojila je četiri zastupnička mandata za Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH, SDS takođe četiri zastupnička mandata. Sljedećih šest od ukupno 14 zastupničkih mandata sa prostora Republike Srpske osvajaju: Koalicija za cjelovitu i demokratsku Bosnu i Hercegovinu – tri mandata, Srpska radikalna stranka Republike Srpske – dva mandata, i Radikalna stranka Republike Srpske – jedan mandat” (Pejanović, 2005: 130 – 131). U komparaciji sa prethodnim izbornim rezultatima iz 1996. godine može se primjetiti blagi pad Stranke demokratske akcije dok je Hrvatska demokratska zajednica uspjela održati podršku svog biračkog tijela na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine. Primjetno je da se podrška SPD-u BiH na ovim izborima povećala budući da je raslo nezadovoljstvo za SDA. Osim što SDS nije dobio mjesto člana Predsjedništva BiH, trend slabljenja odrazio se i gubitkom 5 zastupničkih mjesta u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH.

Tabela 1: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH 1998 – 2000. (parlamentarne stranke) (Arnautović, Huruz, Kapidžić, Mujagić i Osmić, 2016: 90, citirano prema izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
Koalicija za cjelovitu i demokratsku BiH	583.945	17
HDZ BiH	187.707	6
Koalicija „Sloga”	214.634	4
SDS Lista	162.515	4
SDP BiH	138.004	4
Socijaldemokrati BiH	28.740	2
SRS RS	118.446	2
Radikalna stranka RS	27.660	1
NHI BiH - HKDU	28.572	1
DNZ BiH	21.452	1
Ukupno	1.511.675	42

c) Za članove Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH

Za članove Predstavničkog doma Parlamenta Federacije biralo se 140 kandidata odnosno mandataru u tom Domu od njih 950 za prostora Federacije BiH. Kandidati, njih 950, na ovim izborima su dolazili iz 15 političkih subjekata. Primjetno je da, i na ovom nivou odlučivanja, SDA ostvaruje blagi pad uzrokovanim što pojavom više stranaka na prostoru Federacije BiH ali i SDP-ovim usponom (BH Alijansa). Također, slična situacija je i sa HDZ-om za ovaj nivo.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 1.403.138
- Glasalo: 1.024.533
- Važećih listića: 927.817“ (Zukić, 2012: 146).

Tabela 2: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine 1998. – 2000. (parlamentarne stranke) (Zukić, 2012: 146., citirano prema Službeni glasnik BiH, br. 23, 15.11. 1998. godine str. 670. – 716.)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
HSP	10.120	2
BPS	12.586	2
Koalicija za cjelovitu i demokratsku BiH (SDA, SBiH, LIBERALI BiH, GDS BiH)	456.657	68
Socijalistička partija RS	10.742	2
Demokratska stranka penzionera BiH	10.126	2
Bošnjačka stranka prava BiH	3.789	1
DA BiH (Koalicija centar socijaldemokrati BiH)	34.380	7
HRVATSKI DOMOVINSKI SAVEZ	2.226	1
DNZ BiH	19.491	3
HDZ BiH	184.603	28
BH Alijansa (SDP BiH)	126.649	19
Bosanska nezavisna alijansa - BOSS	9.427	1
NHI	27.435	4
Ukupno	-----	140

d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske

Za Narodnu skupštinu Republike Srpske 27 političkih subjekata je istaklo ukupno 1.161 kandidata (bira se 83 zastupnika) (Arnautović, 2009: 590). Izbore 1998. godine kao i one godinu ranije, za Narodnu skupštinu Republike Srpske uveliko određuje činjenica da SDS slabi. Biljana Plavšić, koja je napustila Srpsku demokratsku stranku i osnovala Srpski narodni savez, otvorila je vrata padu podrške SDS-u iz izbora u izbore. SDS i SRS kao Alijansa za Narodnu skupštinu RS osvajaju najveći broj mandata ali većinu gube i naredna Vlada RS-a obrazuje SDS-a.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 1.221.261
- Glasalo: 844.320
- Važećih listića: 741.761“ (Zukić, 2012: 149).

Tabela 3: Rezultati izbora za Narodnu skupštinu Republike Srpske 1998. – 2000. (parlamentarne stranke) (Zukić, 2012: 149., citirano prema Službeni glasnik BiH, br. 23, 15.11. 1998. godine str. 668. – 716.)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
Srpska koalicija za RS	19.198	2
Koalicija za cjelovitu i demokratsku BiH (SDA, SBiH, LIBERALI BiH, GDS BiH)	125.546	15
SDP BiH	19.892	2
SLOŽNO – SP RS	79.179	10
Radikalna stranka RS	27.119	3
ZAJEDNO –SNS RS – Biljana Plavšić	95.817	12
HDZ BiH	11.471	1
SNSD – Milorad Dodik	54.058	6
NHI	10.546	1
SDS i SRS RS – Alijansa za Narodnu Skupštinu RS	257.838	30
Koalicija za kralja i otadžbinu	1.272	1
Ukupno	-----	83

e) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a

Izbori u Republici Srpskoj bili su zanimljivi i u pogledu utrke za predsjednika RS-a pa tako možemo primjetiti ozbiljnu borbu za ovo mjesto između, sada već bivše članice SDS-a, Biljane Plavšić i Nikole Poplašena⁹.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 1.221.261
- Glasalo: 845.909
- Važećih listića: 737.700“ (Zukić, 2012: 148).
-

„Za predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske (biraju se u paketu) svoje kandidature je istaklo 5 političkih subjekata (2 političke stranke i 3 koalicije) sa 10 kandidata.

⁹ Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini Carlos Westendorp smijenio je Nikolu Poplašena 05.03. 1999. godine. Razlozi smjene su između ostalog bili: opstrukcija izbornih rezultata, nastojanja da smijeni predsjednika Vlade RS-a Milorada Dodika, dovođenje u opasnost mir u BiH. Detaljnije na: Ured visokog predstavnika; „Olduka o smjeni Nikole Poplašena“, <http://www.ohr.int/smjena-nikole-poplasena-3/>; objavljeno 05. marta 1999. godine.

Najinteresantnija borba za glasove birača se odvijala između kandidata koalicije „Sloga“ Biljana Plavšić / Svetozar Mihajlović i kandidata koalicije Srpske demokratske stranke i Srpske radikalne stranke Nikole Poplašena / Mirko Šarović. Ova potonja koalicija je i odnijela pobjedu.

Rezultati su bili sljedeći:

- Plavšić Biljana (Koalicija „Sloga“), 286.606 glasova ili 28,96%
- Poplašen Nikola (SDS i SRSRS), 322. 684 glasova ili 43,86%
- Nišić Zulfo (BOSS), 107.036 glasova ili 14,55%” (Zukić, 2012: 148).

Opći izbori u BiH 2000. godine

Ovaj izborni ciklus, kao i prethodni, organizovala, finansirala i nadgledala je Misija OSCE-a. Izbori su održani 11. novembra 2000. godine. Bitno je naglasiti i to da su se u ovoj godini održali i lokalni izbori te da ovi opći izbori nisu podrazumjevali biranje građana za članove Predsjedništva budući da su oni izabrani 1998. godine na mandat od četiri godine. Što se lokalnih izbora tiče oni su bili važan politički ispit pred opće izbore (Ćuković, 2014: 348). Stalni Izborni zakon u BiH nije usvojen do ovih izbora što je bila želja međunarodne zajednice. „Usvajanje izbornih pravila za Opće izbore u BiH 2000. godine uslijedilo je nakon dugotrajne kampanje koja se vodila u javnosti oko nacrtu izbornog Stalnog Izbornog zakona za BiH i njegovog neusvajanja u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine BiH. Upravo je to navelo članove Privremene izborne komisije i njenog voditelja da u pravila i propise za izbore ugrade brojna rješenja i novine koja su bila predviđena Nacrtu Izbornog zakona za BiH, a za to su pridobili i potporu od Vijeća za implementaciju mira u BiH. Opće izbore u BiH karakterizira nekoliko pravnih i proceduralnih novina koje su bile sastavnica Pravila i propisa za ove izbore i koja su na neki način odredila ove izbore. Prije svega to su višečlane izborne jedinice i preferencijski izborni sistem glasanja primjenjen za predsjedničke izbore u Republici Srpskoj.” (Herceg & Tomić, 2001: 78) Također, „jedna od novina za ove izbore bilo je uvođenje lista nezavisnih kandidata, koje su mogli formirati nezavisni kandidati ovjereni za istu izbornu jedinicu” (Arnautović, 2009: 597).

Činjenica jeste da je međunarodna zajednica „nekim svojim potezima dodatno doprinijela homogeniziranju biračkog tijela, posebno birača nacionalnih stranaka, a prije svega, to se odnosi na hrvatsko biračko tijelo (Arnautović, 2009: 595). Slaba reakcija na osnivanje „Hrvatskog narodnog sabora” kao i objavljivanje odluke o načinu konstituisanja Doma naroda PS FBiH, kao i druge odluke a tiču se načina kampanje određenih političkih stranaka. Organi za provođenje izbora bili su. Privremena izborna komisija; šef Misije OSCE-a; Visoki predstavnik, predstavnici BiH, FBiH i RS; izborne komisije u općinama; birački odbori za biračka mjesta; Izborna apelaciona potkomisija ba čelu sa „uglednim međunarodnim pravnikom iz jedne zemalja OSCE-a”, sa krupnim ovlaštenjima u pogledu sankcija; izborni posmatrači; Nezavisna komisija za medije (Zukić, 2012: 186).

Na ovim izborima prvi put se primjenjuju višečlane izborne jedinice kod izbora za tri zakonodavna tijela i to: Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Predstavnički dom Parlamentarne skupštine FBiH i Narodnu skupštinu RS-a. Ovaj sistem je trebao doprinijeti da

zakonodavni organi budu geografski šire zastupljeni i odgovorniji svojim biračima (Arnautović, 2009: 599). Na prethodnim izbornim procesima, članovi za ova tijela, birani su iz dvije izborne jedinice kojim su se granice poklapale sa granicama entiteta. Prema zahtjevila podnesenim u skladu sa Pravilima i propisima PIK, ovjereno je učešće na izborima za ukupno 44 stranke – 26 sa sjedištem u F BiH i 18 sa sjedištem u RS; jedne koalicije i šest nezavisnih kandidata (Zukić, 2012: 186., citirano prema Herceg & Tomić, 2001). „Za izbor članova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH određeno je 5 „višečlanih izbornih jedinica” iz F BiH i 3 „višečlane izborne jedinice” iz RS. Svaka „višečlana izborna jedinica” obuhvata teritorij jedne regije koje su u F BiH ne poklapaju sa kantonima. Za izbor članova Predstavničkog doma Parlamenta F BiH određeno je 12 „višečlanih izbornih jedinica”, a za izbor poslanika u Narodnu skupštinu RS određeno je 6 „višečlanih izbornih jedinica”” (Zukić, 2012:186). „U izborni sistem BiH uvedene je i novina dodjele tzv. kompenzacijskih mandata (compensatory seats). Ova novina je trebala da omogući da se strankama koje bi bile nedovoljno zastupljene u Parlamentu prema prebrojavanju glasova temeljnim izbornim jedinicama, dodjele kompenzacijski mandati prema sabiranju glasova u cijelom mandatu. Rezultati izbora 2000. godine su pokazali da je pomoću kompenzacijskih mandata veliki broj manjih stranaka ušao u pralamente” (Arnautović, 2009: 600., 601.).

Također jedna od novina jeste i primjena preferencijalnog sistema glasanja¹⁰ kod izbora za predsjednika i potpredsjednika RS-a. Ovakav sistem omogućio je pored davanja preferencija kandidatima i okončavanja glasanja u prvom krugu. „Registracija birača vršena je prema prebivalištu do 06.04.1992. godine. Raseljene osobe registrirale su se prema prebivalištu u vrijeme popisa stanovništva 1991. godine ili u općini gdje trenutno žive, pod uslovom da su prijavile boravište u toj općini 6 mjeseci prije dana izbora. Tako je registrirano ukupno 2.523.485 birača, a na izbore je izašlo 1.482.246 ili 58,74%.

Odziv birača:

a) Ukupan odziv

- Registrirano 2.508.349
- Odazvano 1.616.313 ili 64,4%

¹⁰ Sistem preferencijalnog glasanja podrazumjeva mogućnost da birači prilikom glasanja, pored imena kandidata, upisuju preferencije brojevima „1“, „2“, „3“. Ovaj sistem također omogućuje da prilikom brojanja glasova kandidat sa prvom preferencijom osvoji 50% i tako bude izabran ako ne u prvoj preferenciji onda u drugoj sa istim postotkom. Također ovaj sistem je i zamjena za izlazak birača u drugi krug glasanja.

b) Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH 1.596.805

c) Zastupnički dom Parlamenta F BiH 918.397

d) Narodna skupština RS-a 677.508” (Zukić, 2012: 186 – 188., citirano prema Herceg & Tomić, 2001).

Politička situacija i izborna kampanja

Opći izbori iz 2000. godine bili su zanimljivi za promatranje i sa stanovišta komparacije političkih promjena u susjednim državama. Osim što su u istoj godini održani i lokalni izbori, opći su značajni utoliko što se prednost davala „građanskim” političkim opcijama najviše u korist SDP BiH. SDP je iste godine odnio pobjedu u Hrvatskoj a u Srbiji vlast gubi Slobodan Milošević. Politička situacija bila je determinirana i borbom između opcija koje podržavaju reforme Bosne i Hercegovine i onih opcija koje su, reforme za normalizaciju države, nastojali blokirati. Također, u kontekstu borbe među političkim strankama, bitno je naglasiti i danas postojeću podjelu na „nacionalne” ili „etničke” te „građanske” opcije. Građanskim političkim opcijama tada ali i danas spočitava se njihova slaba prodornost u one „jedinice” koje kontroliraju HDZ BiH te slaba snaga na prostoru RS-a. U ovom izbornom procesu kritike su išle na adresu međunarodne zajednice koja je involvirana u process stabilizacije mira u BiH, skoro pa otvoreno podržavala „građanske” opcije i one „nacionalne” koje su podržavale i zastupale interese građana¹¹. „Politička situacija u BiH je otežana činjenicom što nije usvojen Prijedlog novog izbornog zakona, a stim u vezi su došle do izražaja duboke podjele na bosanskohercegovačkoj političkoj sceni. Zato što nije usvojen Prijedlog tog zakona, Privremeno izorno povjereništvo je 11.10. 2000. godine usvojilo pravila i propise za uspostavu Doma naroda F BiH, što je podržao Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira u BiH. Međutim to je izazvalo eskalaciju nezadovoljstva hrvatskih političkih partija koje su organizirale Hrvatski narodni sabor u Travniku 29. oktobra 2000. godine na kome je donesena Deklaracija o pravima i položaju hrvatskog naroda u BiH. Hrvati su bili zabrinuti jer su po donesenim pravilima i propisima, bošnjački zastupnici u kantonalnim skupštinama, navodno mogli dominantno utjecati na izbor hrvatskih izaslanika. Kasnije, nakon izbora 11.11.2000. godine, nezadovoljstvo hrvatskog naroda je dalje eskaliralo, povlačenjem hrvatskih zastupnika

¹¹ Visoki predstavnik u BiH Wolfgang Petritsch je prije izbora otvoreno poručio građanima da biraju reforme i glasaju protiv „nacionalnih” ili „etničkih” stranaka i tako krenu putem promjena koje su već počele u susjednim državama.

iz institucija vlasti u BiH i F BiH, organiziranjem „Hrvatske samouprave” i takozvanim „samoraspuštanjem HVO-a”” (Zukić, 2012: 190 – 191).

Ovi problemi i nezadovoljstva doveli su i do narušavanja odnosa između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Kriza se nastavlja u kampanji ali i poslije izbora a tiču se, opet, Pravila koje je donosio PIK. Primjetno je da i pet godina poslije rata, politička borba se nastavlja kroz kvalifikaciju karaktera rata u BiH. Teze, da je bio građanski rat i da je izvršena agresija na Bosnu i Hercegovinu od susjednih država, dodatno su dovele do „pogoršanja” političke borbe između opcija koje su takve teze zastupale. Također, odnosi su pogoršani i različitim vizijama Bosne i Hercegovine u okviru Dejtonskog mirovnog sporazuma, ali i kritikama izostavljanja termina „Republika” u nazivu BiH dok je taj termin ostao i koristi se u nazivu entiteta Republika Srpska. U vrijeme predizborne kampanje za opće izbore 2000. godine bila je aktuelna Odluka Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti sva tri naroda u svim djelovima teritorije BiH (Zukić, 2012: 192).

Pet godina poslije ratnih sukoba, u BiH su ostvarene mnoge reforme kao što su: jedinstven pasoš, grb i zastava BiH, uspostavljanje granične službe, pomaci u pogledu povratka izbjeglih i raseljenih osoba. Iako, su ostvareni i mnogi rezultati na polju proizvodnje i stvaranja uslova za private inicijative glede uslužnih, proizvodnih, turističkih, zanataskih itd. djelatnosti, socijalni problem nisu bili na zadovoljavajućem nivou, veliki broj penzionera i nezaposlenih te jako niska prosječna plata koja je samo u FBiH iznosila nešto više od 400 KM.

U poređenju sa prehodnim izbornim kampanjama aktivnosti i promocije političkih stranaka i kandidata krenule su već u augustu mjesecu tj. tri mjeseca prije izbora zabilježeni su eksterni oblici predizborne kampanje. Predizborna kampanja je obuhvatala različita politička stajališta u vezi sa pripremama i usvajanjem Stalnog izbornog zakona BiH, koji je predlagala međunarodna zajednica, šta većina domaćih političkih faktora nije prihvatila (Zukić, 2012: 194). Političke poruke koje su najznačajnije stranke na bosanskohercegovačkoj političkoj sceni imale između ostalog glasile su: SDP „S nama“, „S nama BiH može bolje“; SDA: „Nadglasajmo nepravdu i laž – tradicija i budućnost“; „Ja volim BiH“; HDZBiH: „Danas je vrijeme odluke“, „Povratak – obnova – opstanak“, „Opredjeljenje ili istrebljenje“; SNSD: „Za korist srpske“; SDS: „Za Srpsku zajedno“, SzBiH: „Vrijeme je za BiH bez entiteta“, „Glasajmo za svoje ljude“ (Arnautović, Huruz, Kapidžić, Mujagić i Osmić, 2016: 92). „Zvanično po odluci Misije OSCE-a početak izborne kampanje determiniran je za 27. septembar 2000. godine. U skladu sa izbornim sloganima stranke su pozvale svoje pristalice da upravo njima

daju glas. Tako, stranka za BiH na čelu sa Harisom Silajdžićem poziva na preuređenje države. SDP BiH jasno proklamuje promjenu i daje do znanja da želi iz opozicije u poziciju. Unutar „hrvatskog“ biračkog tijela najčešće se sukobljavaju HDZ BiH i NHI te donekle SDP BiH. U RS-u situacija je bila slična, najviše su se međusobno optuživali još uvijek vladajući (na državnom nivou) SDS i SNSD na čelu sa Miloradom Dodikom” (Arnautović, Huruz, Kapidžić, Mujagić i Osmić, 2016: 92).

Najveći i najozbiljniji sukob imale su SDP BiH i SDA i tu već možemo naići na ono što se spočitava SDP-u a to je da ta politička stranka zbog svog slabog prodora, na područja gdje vlast ima HDZ i na prostoru RS, za jedinog rivala i metu ima SDA. „Kao saveznik „nenacionalnih“ i „građanskih“ stranaka u BiH, u predizbornu kampanju se uključila i međunarodna zajednica šta je najviše koristilo SDP-u BiH. Tako su nastali nepovoljni uslovi za SDA, samim tim i što je njen sve jači konkurent bila i SBiH na čijem čelu je bio Haris Silajdžić. Značajan pad političke podrške za SDA na lokalnim izborima 8.4.2000. godine je ohrabrio njene političke protivnike, jer su vidjeli da su efekti političke borbe protiv glavnog konkurenta povoljni i da za predstojeće opšte izbore 11.11. 2000., trebaju nastaviti sa primjenom istih sadržaja i metoda svoje predizborne kampanje. Najaktivnije stranke sa sjedištem u RS bile su bile: SNSD, PDP, SPS, SNS i RS. Sve ove stranke su u predizornoj kampanji jednako zastupale slijedeće stavove: želja da se očuvaju rezultati postignuti oružanom agresijom, protiv dogradnje Dejtonskog sporazuma, protivljenje inicijativama za jačanje institucija države BiH, odbijanje provedbe Odluke Ustavnog suda o konstitutivnosti naroda na cijeloj teritoriji BiH, kritike protiv Haškog tribunala, opstrukcije povratku izbjeglih i prognanih osoba. U predizornoj kampanji stranke u RS su se pribojavale sankcije međunarodne zajednice, te nije bilo očekivane euforije. Izbori 11.11. 2000. su bili za vrijeme svrgavanja Slobodana Miloševića s vlasti u SRJ, šta je frustriralo veliki broj Srba koji su u proteklom periodu podržavali SDS” (Zukić, 2012: 194 – 197).

U posljednim danima kampanje, borba između političkih stranaka, postala je sve jača kada su se intenzivirali medijski „ratovi“ ali i na plakatima što je primjetno bilo kod SDA i SDP-a. U Republici Srpskoj domira predizborni „sukob“ SDS i Dododikova SNSD-a, posebno za mjesto predsjednika Republike Srpske (Herceg & Tomić, 2001: 194). Proglašenjem kraja predizborne kampanje „sukobi“ političkih stranaka i kandidata su se nastavila pa su shodno tome „Helsinški komitet u BiH i Koalicija nevladinih organizacija „Izbori 2000“ procijenili da je ovo do sada bila najprljavija kampanja od kada se održavaju višestranački izbori u BiH“ (Herceg & Tomić, 2001: 196).

Izborni rezultati 2000. godine

Na općim izborima 2000. godine pravo glasa imalo je oko 2,5 miliona birača a na izbore je izašlo skoro 65% birača. Sveukupno 5813 kandidata, iz 44 političke stranke, jedne koalicije, pet neovisnih kandidata i tri liste neovisnih kandidata sudjelovalo je na različitim izbornim razinama (Herceg & Tomić, 2001: 102). „Misija OSCE-a proglasila je Opće izbore 2000. godine uspješnim odnosno izrazila zadovoljstvo izbornim procesom. Tadašnji voditelj Misije Robert Bary u jednom od svojih medijskih istupa izjavio da je Bosna i Hercegovina sada sama spremna organizirati izbore. Iako su političke stranke direncirano reagirale na izborni proces. Vladajuće političke partije kritizirale su process prebrojavanja glasova, te ukazivale na izborni inžinjerung Misije OSCE-a. Ipak su izborni rezultati prihvaćeni od svih političkih stranaka te je došlo do promjene vlasti” (Arnautović, Huruz, Kapidžić, Mujagić i Osmić, 2016: 94). „Ukoliko, usporedimo rezultate odaziva birača na svim demokratskim i višestranačkim općim izborima u BiH od 1990. do 2000. godine vidljiva je apstinencija birača u brojčanim i postotnim pokazateljima. To smanjenje participacije birača je izraženije od prvih poslijeratnih izbora 1996. godine, kada je došlo do značajnog smanjenja broja registriranih birača i broja birača koji su ostvarili biračko pravo. Razloge za takvo ponašanje birača treba tražiti u čestom održavanju izbora, izbori svake godine, ali svakako u strogim i kompliciranim OSCE-ovim izbornim pravilima i procedurama registriranja i glasanja birača, posebno onih izvan zemlje” (Herceg & Tomić, 2001: 104).

Prema rezultatima izbora iz 2000. godine primjetne su mnoge promjene od onih da etničke ili nacionalne stranke nisu ovaj put dobile znatno povjerenje birača i demokratskog trenda u učešću političkih stranaka na izborima do toga da se obrazovala, po prvi put, vlast od stranaka iz građanskog bloka. Došlo je do udruživanja stranaka iz građanskog bloka koje su kao vodeću programsku ideju imale demokratske promjene i integraciju Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju (Pejanović, 2005: 132). Na ovoj ideji formirana je Alijansa za demokratske promjene, koja je na osnovu parlamenarne većine obrazovala vladu u Federaciji BiH i Vijeće ministara u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine (Pejanović, 2005: 132). Na općim izborima 2000. godine, SDA još uvijek ima liniju opadanja podrške birača dok je SDP BiH na ovim izborima poboljšao svoju političku poziciju. Također, SzBiH jača svoj ugled i to na štetu SDA. HDZ procentualno skoro da zadržava svoju podršku iako je u poređenju sa prvim poslijeratnim izborima izgubio gotovo polovinu glasova. Ovi izbori pokazali su mogućnosti političkih subjekata građanskog bloka ali njihovo djelovanje u dvije godine mandata nije dalo dovoljno povjerenja biračima da na ostalim izbornim ciklusima nastave davati podršku.

a) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH

Kao i na prethodnim izbornim ciklusima u ovaj Dom dolazi 42 člana i to formulom da njih 28 dolazi iz FBiH i 14 iz RS-a. Prema rezultatima izbora 2000. godine zastupničke mandate u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH osiguralo je osam stranaka iz Federacije i osam stranaka iz Republike Srpske (Pejanović, 2005: 132). „Ukupan broj registriranih birača je bio 2.508.349. Za izbor predstavnika u Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH glasalo je ukupno 1.596.805. Od tog broja važećih glasačkih listića je bilo 1.491.1012 (Herceg & Tomić, 2001: 606). „Ako analiziramo broj stranaka koje su se natjecale za 28 zastupničkih mjesta, evidentno je da u odnosu na prethodne izbore imamo gotovo dvostruko manje političkih subjekata, odnosno za 28 „fotelja” u borbu je ušlo „samo” 12 stranaka sa područja FBiH. Najbolje izborne rezultate ostvarile su četiri stranke SDA, SDP, HDZ i Stranka za BiH. No, mimo svih predviđanja u FBiH u novom sazivu Parlamentarne skupštine BiH uzelo je učešća 8 stranaka” (Arnautović, Huruz, Kapidžić, Mujagić i Osmić, 2016: 93).

Kada se radi rezultatima koji dolaze iz jedinice Republika Srpska pad popularnosti bilježit će stranke koje nisu orijentirane prema pripadnicima srpskog naroda. Od 12 političkih stranaka koje su se utrkivale za 14 mandata u Predstavničkom domu PS BiH, 8 ih je uspjelo osvojiti mandate. Najbolji rezultat ostvarila je kao i na prethodno dva izborna ciklusa SDS, zatim novoformirana Partija demokratskog progresa (PDP) na čelu sa Mladenom Ivanićem (Arnautović, et.al, 2016: 93). Činjenica je da su Pravila za ove izbore podrazumjevala i kompenzacijske mandate. Rezultati izbora 2000. godine su pokazali da je pomoću kompenzacijskih mandata veliki broj manjih stranaka ušao u parlamente (Arnautović, 2009: 601). Dakle pojedine stranke nisu prešle izborni prag od 3% ali su „osvojile“ mandate u zakonodavnim organima. Takve su: BPS, Demokratska stranka penzionera BiH, NHI, DNZ BiH sa po jednim „osvojenim“ mandatom u Predstavničkom domu PS BiH.

Tabela 4: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH 2000 – 2002. (parlamentarne stranke) (Arnautović, Huruz, Kapidžić, Mujagić i Osmić, 2016: 93-94., citirano prema izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDP BiH	268.270	9
HDZ BiH	166.667	5
SDA	279.548	8
SzBiH	168.995	5
BPS	15.857	1
DNZ BiH	18.895	1
Demokratska stranka penzionera BiH	15.962	1
Liberalnosocijalna partija BiH	17.624	1
SDS	248.579	6
Koalicija SNSD- DSP	66.684	1
Socijalistička partija RS	35.780	1
Srpski narodni savez	28.125	1
PDP	95.245	2
Ukupno	-----	42

b) Za članove Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH

Najzanimljivija izborna borba na ovim općim izborima bila je upravo za 140 zastupnika Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH. Svoje kandidate, u 12 višečlanih izbornih jedinica, istaknulo je 25 političkih stranaka i jedan neovisan kandidat (Herceg i Tomić, 2001: 113).

Opći podaci:

- „Registirani birači: 1.403.138
- Glasalo: 918.397
- Važećih listića: 867.712” (Zukić, 2012: 205).

„Najbolje izborne rezultate ostvarile su četiri stranke kao i za Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH s područja FBiH, odnosno dvije vladajuće narodne stranke SDA i HDZ s osvojena ukupno 63 ili 45,00% mandata i dvije najjače oporbene stranke SDP i Stranka za BiH s osvojenih 58 ili 41,43% mandata. Te četiri stranke pridobile su ukupno 121 mandat ili 86,43% mandata u federalnom Parlamentu (Herceg i Tomić, 2001: 114).

Mandate u Predstavničkom domu Federacije BiH osvojiti će, mimo procjena, 17 stranaka odnosno njihovih predstavnika. Razlog više za takve rezultate jesu i kompenzacijski mandati pa su tako u Predstavnički dom FBiH ušli i: HKDU BiH, GDS, Republikanska stranka, SNSD - Milorad Dodik i HSP sa po jednim mandatom te BOSS sa dva mandata (prema: Arnautović, 2009). Ovakva raspodjela glasova i mandata u mnogome će otežati kontituiranje vlasti i njezinu stabilnost, jer suporostavljene političke opcije (s jedne strane one stranke i kandidati koje se smatraju nacionalnim a sa druge strane oni koje se smatraju nenacionalnim) mogu imati većinu koja neće biti dovoljna za jednu stabilnu vladavinu, kao što je to bio primjer na svim prethodnim bh. izborima (Herceg i Tomić, 2001: 114).

Tabela 5: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine 2000. – 2002. (parlamentarne stranke) (Zukić, 2012: 205., citirano prema Službeni glasnik BiH, br. 30, 12.12. 2000. godine str. 701. – 702.)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDA	232.674	38
SDP BiH	226.440	37
DNZ BiH	17.999	3
HSP	9.026	1
Stranka za BiH	128.883	21
BOSS	9.439	2
NHI	14.014	2
HSS BiH	3.948	1
HDZ BiH	151.812	25
GDS BiH	3.684	1
SNSD – Milorad Dodik	7.451	1
Demokratska stranka penzionera	7.774	1
LDS	7.441	1
Hrvatska kršćanska demokratska unija – HKDU	3.559	1
BPS	14.681	2
Stranka penzionera FBiH	11.213	2
Republikanska stranka	5.301	1
Ukupno	-----	140

c) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske

U odnosu na federalni parlament, nešto veći broj stranak i kandidata takmičio se za 83 zastupnika u Narodnoj skupštini RS-a (Herceg i Tomić, 2001: 114). Kandidati su dolazili iz 31 političke stranke, što je u poređenju sa prethodnim izborima dvostruko više stranaka.

Opći podaci:

- „Registirani birači: 1.104.969
- Glasalo: 676.862
- Važećih listića: 626.862” (Zukić, 2012: 208).

„Na području Republike Srpske, slično federalnom entitetu, birači su se opredjeljivali za određene stranke neovisno o izbornoj jedinici. Znači, i na ovoj kao i na bh-razini, uvjerljivo najviše glasova i mandata osvojila je vodeća Srpska stranka – SDS, pridobivši 31 ili 37,35% mandata. Druge po broju osvojenih glasova je Dodikov SNSD i Ivanićev PDP s osvojenih 11 ili 13,25% mandata. Nasuprot porastu popularnosti ovih stranaka, dvije stranke koje su zajedno s SNSD činile koaliciju “SLOGA” Plavšićeva SNSRS i Radišićeva SPRS osjetno su pale u popularnosti od prethodnih izbora” (Herceg i Tomić, 2001: 114).

Kada se radi o distribuciji glasova birača iz reda bošnjačkog naroda podršku su dobile SDA, SDP BiH te SzBiH kao i za Predstavnički dom Parlamentarne Skupštine BiH iz ove izborne jedinice (entiteta). SDA je u odnosu na izbore 1996. godine ostvarila polovinu manje mandata pa je tako u Narodnoj skupštini sa 14 došla na 6 mandata. Kompenzacijskim mandatima u parlament ovog entiteta ušle su: SNS – Biljana Plavšić sa dva mandata, SDP BiH, Penzionerska stranka RS (prema: Arnautović, 2009) i jedina stranka sa hrvatskim predzankom NHI sa po jednim mandatom (prema: Herceg i Tomić, 2001). „Znači, u ovom entitetu evidentna je ponovo dominacija zastupnika iz reda srpskog naroda u Narodnoj skupštini, te time i njihov presudan utjecaj na sva zbivanja na političkoj sceni u ovom bh. entitetu. Ovakva distribucija mandata svakako je značajnija iz razloga što će, za razliku od vanrednih parlamentarnih izbora u ovom entitetu 97. i općih izbora 98., biti nešto lakše sastaviti koalicijsku Vladu RS-a” (Herceg i Tomić, 2001: 115).

Tabela 6: Rezultati izbora za Narodnu skupštinu Republike Srpske 2000. – 2002. (parlamentarne stranke) (Zukić, 2012: 208., citirano prema Službeni glasnik BiH, br. 30, 12.12.2000. godine str. 695. – 696.)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDS	226.226	31
SNSD – Milorad Dodik	81.467	11
PDP – Mladen Ivanić	78.810	11
SBiH	32.450	4
SDP BiH	31.176	4
SNS RS – Biljana Plavšić	14.239	2
SDA	47.379	6
Penzionerska stranka RS	8.363	1
Demokratska stranka RS	3.876	1
DNS	22.083	3
NHI	4.590	1
DSP	25.763	4
Socijalistička partija RS	30.636	4
Ukupno	-----	83

d) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a

Utrka za dvogodišnji mandat predsjednika i potpredsjednika bila je zanimljiva i zbog prvi puta primjenjenog preferencijalnog sistema glasanja u BiH. Za naklonost biračkog tijela u Republici Srpskoj natjecalo se 5 stranaka, na isto toliko kandidacijskih lista, odnosno ukupno 10 kandidata (Herceg i Tomić, 2001: 115).

Opći podaci:

- „Registirani birači: 1.104.969
- Glasalo: 676.989
- Važećih listića: 628.443” (Zukić, 2012: 207).

„Za izbor predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske, kao bitna novina, uveden je preferencijalni sistem. Taj sistem je nudio mogućnost biračima u RS da rangiraju kandidate na glasačkim listićima prema svom izboru i to na način što su uz ime kandidata koji predstavlja njihov prvi izbor stavljali broj 1 (prvu preferenciju ili prednost), uz ime kandidata koji je njihov drugi izbor broj 2, itd. Prilikom prebrojavanja glasova glasački listići su najprije sortirani prema

prvoj preferenciji. Ukoliko nijedan kandidat nije dobio više od 50% glasova prve preferencije, dolazilo je do eliminacije kandidata koji je dobio najmanji broj glasova prve preferencije. Tada su listići na kojima je taj kandidat dobio prvu preferenciju raspodjeljivani prema drugoj preferenciji preostalim kandidatima. Postupak je ponavljan sve dotle dok jedan od kandidata ne bi dobio više od 50% glasova” (Arnautović, 2009: 603 – 604).

Prebrojavanje glasova nakon prvog transfera je pokazalo da su SDS i njeni kandidati pobijedili sa 313.277 glasova ili 50,1% (Arnautović, 2009: 605). Tako će dvije godine predsjednik RS-a biti Mirko Šarović a potpredsjednik Dragan Čavić. Bivši premijer Vlade RS-a i njegova lista osvojili su 161.619 glasova ili 25,90% (prema: Zukić, 2012). Stranka koja je osvojila najmanji broj prvih preference je bila Bosanska stranka (BOSS) sa 12.851 glasova ili 2% prve preference (Arnautović, 2009: 605).

Opći izbori u BiH 2002. godine

Četvrti opći izbori u BiH održani su 5.10. 2002. godine i na istim su bili birani: članovi Predsjedništva BiH, Predstavnički dom Parlamenta BiH, Predstavnički dom Parlamenta FBiH, predsjednik i potpredsjednik RS-a, Narodna skupština RS-a, skupštine kantona kao i Skupština općine Žepče. Jedna od važnih promjena u odnosu na prethodne izborne procese jeste da od 2002. godine, Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, u potpunosti organizira i provodi izborni proces (Arnautović, et.al, 2016: 94). Opći izbori 2002. godine prvi su izbori koji su provedeni prema novousvojenom Izbornom zakonu i definiranom izbornom sistemu Bosne i Hercegovine (Arapović, 2012: 28). Izborni procesi u BiH više nisu u nadležnosti Misije OSCE-a već je, za organizaciju i provedbu svih narednih izbora, nadležnost preuzela, tek uspostavljena, stalna Izborna komisija Bosne i Hercegovine. „Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na sjednici Predstavničkog doma održanoj 21. augusta 2001. godine i na sjednici Doma naroda održanoj 23. augusta je usvojila Izborni zakon Bosne i Hercegovine, a nakon proglašenja istog od strane OHR-a, koji je stupio na snagu 28. septembra 2001. godine. Ovim se pravnim aktom u potpunosti regulira izborni sistem na nivou države Bosne i Hercegovine, njenih entiteta, kantona i općina. Izborni zakon BiH na detaljan način regulira provedbu izbora, ovlasti odgovornih organa i institucija, finansiranje kampanje, ponašanje medija u izornoj kampanji, zaštitu izbornih prava, birački spisak, ulogu izbornih promatrača, učešće pripadnika nacionalnih manjina u izbornima za općinski nivo, itd” (Arapović, 2012: 28).

Zukić (2012) navodi kako je „odlukom Visokog predstavnika o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH propisano da političke stranke u svojim prijavama za ovjeru ne mogu navesti osobe prema kojima su poduzimane sankcije jer su ometale provedbu Dejtonskog mirovnog sporazuma ili su djelovali u suprotnosti sa Pravilima i propisima Privremene izborne komisije, te osobe koje je Visoki predstavnik razriješio javne dužnosti. Ako bi se na osnovu prijave za izbore utvrdilo da se neka od takvih osoba nalazi na važnoj stranačkoj funkciji, takva stranka ne bi ispunila uslove za učešće na izborima”

Opći izbori iz 2002. godine bili su najuspješniji kada se radi o izlaznosti pa je tako od registriranih 2.342.141 birača glasalo njih 1.298.827 tj. 55,5%. Posmatrajući po entitetima „ispostavit će se da su u Federaciji BiH izbori 2002. godine bili najuspješniji kada je riječ o izlaznosti birača jer se na birališta odazvalo 57,4%, dok je u entietu Republika Srpska zabilježena najmanja izlaznost upravo 2002. godine i to svega 52,9% birača” (prema:

Arnautović, et.al, 2016). Opći izbori 2002. godine su također zanimljivi zato što je na ovim izborima učestvovalo najviše političkih stranaka i to njih 57 (Arnautović, et.al, 2016: 95). Do ovih izbora vlast je obnašala „Alijansa za promjene” koja je, i pored ponovne podrške međunarodne zajednice, zamjenjena ponovno etničkim strankama budući da je došlo do promjene u raspoloženju birača.

Politička situacija i izborna kampanja

Opće izbore 2002. godine obilježit će teška politička situacija budući da je godinu prije održavanja izbora izvršen teroristički napad na SAD, 11.09.2001. Ovo je bitno jer se pojavilo negativno raspoloženje prema muslimanskoj populaciji širom svijeta pa tako nije zaobišlo ni Bosnu i Hercegovinu u kojoj živi oko 50% pripadnika ove religije. Također, ono što obilježava skoro svakodnevnicu u BiH tako je i tada bila prisutna „borba” među strankama na liniji ratnih dešavanja. 2002. godine kao i danas prisutna su prepucavanja oko zasluga u odbrani BiH ali i odgovornosti za ratna dešavanja, što ukazuje na činjenicu da se BiH još uvijek nalazi na kraju 20-og stoljeća. „Bosna i Hercegovina je primljena u Vijeće Evrope 22. januara 2002. godine, što su političke stranke u „Alijansi smatrale svojom najvećom referencom za uspjeh na općim izborima 05.10.2002. godine. Tajnim glasanjem, Skupština Vijeća Evrope je sa 105 glasova “za” i jednom “protiv”, odlučila da u porodici evropskih zemalja i formalno bude država Bosna i Hercegovina” (Zukić, 2012: 239).

Zukić (2012) navodi da je „prijemom u Vijeće Evrope, Bosni i Hercegovini omogućeno da pokreću inicijative u Skupštini Vijeća Evrope, da ministar vanjskih poslova BiH učestvuje u radu Komiteta ministara VE, te u radu Konferencije o regionalnim i lokalnim vlastima”. Politička aktivnost koja je također bila od većeg značaja jeste i pitanje o integraciji opštine Žepče i opštine Gornji Vakuf – Uskoplje. Visoki predstavnik Wolfgang Petritsch je 06. decembra 2000. godine donio Odluku da neka naseljena mjesta, sa većinskim hrvatskim stanovništvom koja su do tada pripadala opštinama Zavidovići i Maglaj, pripadnu opštini Žepče, te da se ta općina, sa novim granicama uključi u politički sistem Srednjobosanskog kantona, FBiH i BiH u cjelini, jer je do tada bila uvezana u paradžavni sistem HRH-B (Zukić, 2012: 239).

Predizborne aktivnosti se nisu mnogo razlikovale od prethodnih. Političke opcije koje su se nadmetale za biračku naklonjenost u Federaciji Bosne i Hercegovine isticale su

opredjeljenost za suverenu, nezavisu i demokratsku Bosnu i Hercegovinu (Arnautović et al. 2016: 94). Sa druge strane, stranke koje su svoju predizbornu kampanju usmjerile dominantno na teritorij entiteta Republika Srpska i biračko tijelo ove izborne jedinice, isticale su fokus na jačanju entiteta i njegovih institucija. Većina političkih faktora je bila za integraciju države BiH u Evropsku uniju, dok je za članstvo u NATO savezu otpor ipak dolazio iz Republike Srpske“ (Arnautović et al. 2016: 94). Zukić (2012) ističe da su se „političke stranke, koje su za reforme na putu BiH prema EU i NATO-u, zalagale za ustavne reforme, u dvije faze: u prvoj fazi se trebaju izmjeniti ustavi entiteta s ciljem pune ravnopravnosti naroda i građana a u drugoj fazi se treba izmjeniti Ustav BiH, kako bi isti bio usklađen sa evropskim konvencijama o ljudskim pravima”. „U okviru ustavnih promjena za entitete i državu u cjelini, neke političke stranke su se zalagale za ukidanje entiteta, što je bilo nerealno cilj s obzirom na otpore srpskih političkih stranaka u RS-u. U djelovanju hrvatskih političkih stranaka osjećale su se težnje za uspostavljanjem trećeg entiteta, hrvatskog entiteta, što je vodilo daljnoj podjeli BiH. SDA se zalagala za promjenu naziva entiteta „Republika Srpska“, izostavljanjem riječi „Republika“, a da se u naziv države Bosne i Hercegovine ugradi riječ „Republika“ (Zukić, 2012: 240-241).

Sve to je složenu političku situaciju i prilike u Bosni i Hercegovini činilo još složenijom a ono što se može nazvati predizbornim obećanjima i najavama nakon osvajanja vlasti jeste i to da su sve političke stranke obećavale isto – ekonomski napredak. Ekonomija i napredak u zapošljavanju bio je neophodan stoga su sve stranke bez izuzetka obećavale i povećanje broja zaposlenih, socijalnu zaštitu, povratak izbjeglica i raseljenih ali i stvaranje jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH, vanjskotrgovničku saradnju itd. Podršku međunarodne zajednice su imale stranke „Alijanse za promjene“, naročito socijaldemokratske partije u FBiH i u RS-u. Nacionalnim strankama se to nije svidjelo, te su opominjali međunarodnu zajednicu na obustavu takvog djelovanja budući da nemaju pravo da utiču na glasače i na njihov izbor jer to istovremeno narušava demokratski karakter izbora. „Poziv etničkih stranaka na nacionalnu homogenizaciju birača u izbornoj kampanji 2002. godine dobio je svoje pristalice, kao što je dobivao i u izborima 1990., 1996. i 1998. godine. Kako se etničke stranke od svog osnivanja razvijaju kao pokreti i nosioci ideologije etnonacionalizma, one su u višepartijskim izborima 1990., 1996., 1998. i 2002. godine bile apsolutni pobjednici” (Pejanović, 2005: 133,140).

Izborni rezultati 2002. godine

„Građanske” političke partije koje su činile vlast u prethodnom mandatu nisu dobile značajno povjerenje birača i tako naredne četiri godine su okupljale opoziciju. Najveće povjerenje po broju glasova odnijele su etničke stranke pa su tako postizbornu koaliciju formirale HDZ BiH, SDS i SDA stim da su bile primorane da prošire broj koalicionih partnera. Partija demokratskog progresa (PDP) u Republici Srpskoj te Stranka za Bosnu i Hercegovinu i Stranka penzionera u Federaciji BiH, uveliko su pomogle u formiranju i održanju parlamentarne većine. Na ovaj način politički pluralizam u Bosni i Hercegovini, na osnovu rezultata izbora 2002. godine, i to poslije dvogodišnjeg prekida, nastavlja svoj desetogodišnji kontinuitet trajanja u obliku etničkog pluralizma (Pejanović, 2005: 134-135). Zukić (2012) navodi povratak SDA nakon dvije godine opozicionog djelovanja i da „je ojačala poziciju najjače političke stranke u BiH, najjače nesrpske stranke u RS-u, najjače bošnjačke stranke u svim kantonima F BiH. Opoziciju u mandatnom period 2002. – 2006. godina čine Savez nezavisnih socijaldemokrata – Milorad Dodik i Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (Aranutović, et.al, 2016: 96).

a) Za članove Predsjedništva BiH

Izbori 2002. godine obilježiti će pojava najvećeg broja kandidata za članove Predsjedništva BiH iz reda sva tri naroda od uvođenja četverogodišnjeg mandata. Tako kandidata za člana Predsjedništva BiH iz reda bošnjačkog naroda biće njih 11 što je i rekordan broj u svim izbornim ciklusima poslije agresije na Bosnu i Hercegovinu. Iz reda hrvatskog naroda također je bilo najveći broj kandidiranih za ovu funkciju te iz reda srpskog naroda njih 15.

Opći podaci:

- „Registirani birači: 1.324.090
- Glasalo: 760.446
- Važećih listića: 702.901” (Zukić, 2012: 244).

„Nakon općih izbora u oktobru 2002. godine, izabran je treći saziv Predsjedništva BiH, koji čine: Mirko Šarović, član Predsjedništva iz reda srpskog naroda, Dragan Čović, član Predsjedništva iz reda hrvatskog naroda i Sulejman Tihić, član Predsjedništva BiH. Na konstitutivnoj sjednici za prvog predsjedavajućeg novog saziva izabran je Mirko Šarović. Nakon što je podnio ostavku na mjesto predsjedavajućeg Predsjedništva BiH u aprilu 2003. godine, umjesto Mirka Šarovića za člana Predsjedništva BiH iz reda srpskog naroda izabran je

Borislav Paravac. U martu 2005. godine Visoki predstavnik za BiH Paddy Ashdown smijenio je dr. Dragana Čovića sa funkcije člana Predsjedništva BiH iz reda hrvatskog naroda. Nakon odluke visokog predstavnika za BiH Paddyja Ashdowna o smjeni dr. Dragana Čovića Parlamentarna skupština BiH je, na osnovu Zakona o popuni upražnjenog mjesta člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, donijela odluku o izboru Ive Mire Jovića za člana Predsjedništva iz reda hrvatskoga naroda” (Predsjedništvo BiH, n.d.).

b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH

Pejanović (2005) navodi kako je „u izboru zastupnika Zastupničkog – Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine učestvovalo 25 političkih stranaka i koalicija. Sa teritorije Republike Srpske u izboru zastupnika za Predstavnički dom učestvovalo je 26 političkih stranaka. Trinaest političkih stranaka i koalicija osvojilo je zastupničke mandate u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine – devet iz Federacije i sedam iz Republike Srpske”. 19 zastupničkih mandata osvojile su upravo etničke stranke, SDA 10, HDZ BiH 5 i SDS 5 mandata, i može se konstatovati da je poziv na nacionalnu homogenizaciju birača urodio plodom. „U Federaciji BiH dvije stranke se po broju osvojenih zastupničkih mandata za Predstavnički dom približavaju pobjedničkim strankama. To su Stranka za BiH sa 5 zastupničkih mandata i Socijaldemokratska stranka BiH sa 4 zastupnička mandata. Sljedećih pet stranaka sa prostora Federacije BiH imaju po jedan zastupnički mandat dobijen po osnovu kompenzacijskih mandata. U Republici Srpskoj, Srpskoj demokratskoj stranci, koja je osvojila najviše zastupničkih mandata (5), približila se Stranka nezavisnih socijaldemokrata sa tri osvojena zastupnička mandata. Potom slijede Partija demokratskog progresa sa dva mandata i tri stranke sa po jednim mandatom” (Pejanović, 2005: 134).

Opći podaci:

- „Registirani birači: 1.324.090
- Glasalo: 760.432
- Važećih listića: 717.124” (Zukić, 2012: 246).

Tabela 7: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH 2002 – 2006. (parlamentarne stranke) (Arnautović, et. al, 2016: 93-94., citirano prema izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDP BiH	112.258	4
Koalicija HDZ BiH, Demokršćani	114.207	5
SDA	269.427	10
SzBiH	136.090	6
BOSS	18.411	1
DNZ BiH	16.454	1
Stranka penzionera BiH	17.588	1
Ekonomski blok HDU – Za boljitak	16.052	1
NHI	13.820	1
SDS	172.544	5
SNSD- Milorad Dodik	113.591	3
Socijalistička partija RS	22.126	1
Srpska radikalna stranka Republike Srpske	24.559	1
PDP	53.177	2
Ukupno	-----	42

Glavna programska ideja parlamentarne većine formirane kao koalicija etničkih partija 2002. godine u saradnji sa Strankom za BiH i Partijom demokratskog progresa postala je reforma bosanskohercegovačkog društva u procesu tranzicije (Pejanović, 2005: 135).

c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH

Izbori 2002. godine donijeli su promjenu i u samom broju zastupnika za najveći zakonodavni organ Federacije BiH. Tako se od ovih izbora u klupama Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH bira 98 zastupnika. Zastupnici u mandatnom period 2002 – 2006. godina dolazili su iz 18 političkih stranaka i koalicija. Kako za prethodne nivoe vlasti tako i za ove, najviše razloga za zadovoljstvo imale su etničke stranke dok su „građanske” posebno SDP BiH izgubile značajan broj glasova te mandata. Prethodne dvije godine vlast u Federaciji bila je pod okriljem „Alijanse za promjene” i stoga se može reći kako nisu opravdali povjerenje birača dato im na općim izborima 2000. godine.

Opći podaci:

- „Registirani birači: 1.324.090
- Glasalo: 760.528
- Važećih listića: 718.092” (Zukić, 2012: 247).

Stranke sa najvećim brojem mandata su: SDA 32, HDZ BiH 16, SzBiH 15 te SDP BiH sa 15 mandata dok se broj mandata kod ostalih 14 parlamentarnih stranaka kreće od 1 – 3 zastupnička mjesta.

Tabela 8: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine 2002. – 2006. (parlamentarne stranke) (Zukić, 2012: 247., citirano prema Službeni glasnik BiH, br. 37, 16.12. 2000. godine str. 1380. – 1381.)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDA	233.923	32
SDP BiH	111.668	15
DNZ BiH	16.363	2
HSP	4.401	1
Stranka za BiH	109.843	15
BOSS	20.188	3
NHI	13.967	2
HSS BiH	6.329	1
HDZ BiH	113.197	16
GDS BiH	4.032	1
SNSD – Milorad Dodik	5.198	1
Stranka penzionera – umirovljenika BiH	16.583	2
Proevropska narodna stranka i Stranka mladih	3.769	1
LDS	5.791	1
Hrvatska kršćanska demokratska unija – HKDU	5.699	1
BPS	9.734	1
Hrvatski pravaški blok	3.880	1
Ekonomski blok HDU – Za boljitak	14.130	2
Ukupno	-----	98

Shodno izbornim rezultatima parlamentarna većina sastavljena je od SDA, SzBiH, HDZ BiH te Stranke penzionera tako da sus a 65 zastupničkih mjesta uživali komotnu većinu.

d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske

Kod izbora za članove Narodne skupštine Republike Srpske nisu primjetne veće promjene u pogledu stranačke zastupljenosti u zakonodavnom organu ovog entiteta. Četverogodišnji mandat u ovom tijelu obnašat će zastupnici iz 15 različitih političkih subjekata. Izbori 2002. godine svojevrsna su prekretnica za SNSD, budući da je primjetno osipanje glasova birača SDS-a u korist Milorada Dodika i njegove stranke. Iako SDS ostaje najjača politička stranka u RS-u ozbiljni konkurenti se već postavljaju PDP i SNSD. „Probosanske” stranke (SDA, SDP BiH i SzBiH) zadržavaju identičan broj mandata kao na prethodnom izborom ciklusu.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 1.018.051
- Glasalo: 538.453
- Važećih listića: 510.377“ (Zukić, 2012: 149).

Tabela 9: Rezultati izbora za Narodnu skupštinu Republike Srpske 2002. – 2006. (parlamentarne stranke) (Zukić, 2012: 208., citirano prema Službeni glasnik BiH, br. 37, 16.12.2002. godine str. 1391.)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDS	159.164	26
SNSD – Milorad Dodik	111.226	19
PDP – Mladen Ivanić	54.756	9
SBiH	18.624	4
SDP BiH	17.227	3
SNS	4.992	1
SDA	36.212	6
Penzionerska stranka RS	9.019	1
Demokratska stranka	4.343	1
DNS RS	20.375	3
NHI	3.109	1
DPS -Predrag Radić	4.730	1
SRS RS	22.396	4
AP RS	21.502	3
Savez narodnog preporoda	6.449	1
Ukupno	-----	83

e) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a

Za funkcije predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske političke stranke su istakle 24 kandidata. Za razliku od prethodnih izbornih ciklusa na ovim dolazi do promjene u pogledu samog izbora članova pa tako kandidat iz reda sprskog naroda koji osvoji najveći broj glasova preuzima funkciju predsjednika dok potpredsjednici dolaze iz druga dva naroda stim da moraju ostvariti bolji rezultat od drugih kandidata iz istog naroda.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 1.018.051
- Glasalo: 538.578
- Važećih listića: 510.263“ (Zukić, 2012: 248).

SDS je na općim izborima 2002. godine uspio ponovo dobiti funkciju predsjednika RS-a i tu funkciju je obnašao naredni period Dragan Čavić. Iz reda bošnjačkog naroda mjesto potpredsjednika osvojio je Adil Osmanović (SDA), dok je Ivan Tomljenović (SDP BiH) izabran za potpredsjednika iz reda hrvatskog naroda.

Opći izbori u BiH 2006. godine

Peti opći izbori u BiH održani su 01.10. 2006. godine te je ujedno i prvi izborni proces proveden bez stranaka u Centralnoj izbornoj komisiji. Kao i na prethodnim izbornim ciklusima politički subjekti i kandidati takmičili su se za nivoe od skupština kantona do članova Predsjedništva. Izbori su se pripremali i održali po Izbornom zakonu BiH koji je od usvajanja 2001. godine, pretprio razne izmjene i dopune (Zukić, 2012: 285). Način na koji su provedeni ovi izbori općenito je u skladu sa međunarodnim standardima za demokratske izbore (OSCE, 2006:1).

OSCE (2006) navodi kako su „amandmanima uvedene značajne izmjene, uključujući i novi sistem pasivne registracije birača, te ukidanja Vijeća za izborne prigovore i žalbe. Izborni zakon je, nadalje, dopunjen detaljnim propisima Centralne izborne komisije i drugim relevantnim zakonskim odredbama”. Na petim općim izborima u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini i drugim samostalno organiziranim općim izborima koji su se održali 01. oktobra 2006. godine mnogi analitičari su dijagnosticirali da Bosni i Hercegovini treba „politička struktura na vlasti koja će biti spremna i sposobna da rješava oko 90% političkih, ekonomskih i socijalnih problema, kod kojih ne postoje ili ne bi trebale postojati etničke i entitetske podjele ili različiti interesi” (Arnautović, et.al, 2016: 95, citirano prema Dejanović, 2011: 31).

Prema analizi Zukića (2012) „učešće na izborima, osvjeru je dobilo 56 političkih subjekata: 36 političkih stranaka; 8 koalicija; 12 nezavisnih kandidata. Ukupno 7.245 kandidata je istaknuto na 773 zasebne kandidatske liste. Registirano je 2.736.886 kandidata, što uključuje 26.251 birača u odsustnosti i 32.317 birača koji glasaju putem pošte”. Tako je broj birača za izbore 01.10. 2006. godine, broj registriranih birača povećan za 15% u odnosu na prethodne (Zukić, 2012: 286). U odnosu na prethodne izbore, 2006. godine došlo je do značajnog smanjenja učešća političkih stranaka; tačnije manje je bilo registrovanih i političkih stranaka (21 manje) i koalicija (1 manje) (Omerbegović i Hadžić, 2019: 10). Na dan izbora, prema službenom izvještaju Centralne izborne komisije odziv je bio 54,48% (OSCE, 2006: 9).

Politička situacija i izborna kampanja

Politička situacija pred izbore 2006. godine determinirana je prije svega sa kampanjom reformi Ustava BiH odnosno sa tzv. Aprilskim paketom koji je oboren na sjednici Parlamentarne skupštine BiH iste godine. Šansu za reforme i bolje funkcinisanje Bosne i

Hercegovine vidjele su prije svega: SDA, HDZ, SNSD, SDP... dok su Stranka za BiH i HDZ 1990 bile izričito protiv te je „aprliski paket” njihovim glasovima u PS BiH i oboren. Prema analizi OSCE-a (2006) „nemogućnost usvajanja ustavnih promjena u aprilu 2006. godine uticala je na poziciju stranaka tokom izbora, a neke domaće političke snage su to koristile i tokom svojih predizbornih kampanja. Dok su neke stranke nastojale istaći profil ekonomskih pitanja, obrazovanja i socijalnog osiguranja, ključna pitanja ustavne strukture su ipak prevagnula, te je najveći dio kampanja bio obojen nacionalističkom retorikom. Ključni bošnjački političari su zagovarali daljnju integraciju BiH kao jedne jedinstvene države bez entiteta. Neki srpski političari su ponovo potezali pitanje referenduma za nezavisnost RS-a. Ponekad su se povlačile paralele između statusa RS i tekućih pregovora o Kosovu. 18. septembra Visoki predstavnik je javno opomenuo gospodina Dodika, predsjedavajućeg SNSD-a, da će morati poduzeti odgovarajuće korake protiv njega ukoliko nastavi koristiti jezik kojim potiče na odvajanje. Pored toga, neki hrvatski političari su i dalje zagovarali ideju o mogućnosti kreiranja trećeg, hrvatskog entiteta”.

Odnos prema entitetima bilo je dominirajuće pitanje ali političku situaciju složenijom su činile i tri oprečne politike ili vizije. Pa su tako političari iz reda bošnjačkog naroda potencirali problem postojanosti entiteta te problem provedbe Odluke Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti. S druge strane, političke stranke koje su se oslanjale na podršku birača iz hrvatskog naroda, posezali su za pitanjem trećeg entiteta dok je SNSD istakao tezu o „rješavanju” pitanja Republike Srpske tako da je njen krajnji cilj osamostaljenje. U ionako složenoj situaciji, 2006. godine dolazi do „povratka” Harisa Silajdžića na političku scenu te su njegove ideje i programi koje je isticao, nailazile na još veću prijetnju miru u BiH budući da je potencirao pitanje ukidanja RS-a i ne usvajanja amandmana na Ustav BiH. Dodiku ali i drugim liderima stranaka iz RS-a, Silajdžićeve najave bude kontra ideje koje su do danas ostale u programima mnogih političkih subjekata iz RS-a u čemu prednjači SNSD i njen lider Milorad Dodik.

Predizborna kampanja službeno je počela, 01.09.2006 godine. Karakterisala ju je oštra nacionalistička retorika od strane pojedinih vodećih stranaka, što je ostavilo prostora za podizanje predizbornih tenzija i problema u stvaranju parlamentarne većine nakon izbora. U složenoj političkoj situaciji koja svakodnevno karakteriše stanje u Bosni i Hercegovini može se reći kako su ustavne promjene mnogim političkim strankama dobro poslužile sa predizbornu kampanju te da je u biti to bila najvažnija tema. Tako su iznova prioritetne teme i politike, bitne

za građane, bile izostavljene izuzev pojedenih političkih subjekata koji su pokušali nametnuti pitanja poboljšanja ekonomskog i socijalnog standarda. Izborna kampanja je, generalno, protekla u miru, ali je bila obilježena oštrom nacionalističkom retorikom i povremenim provokativnim izjavama nekih ključnih izbornih kandidata. Posljednji dani kampanje su protekli u miru, sa izuzetkom rastućih tenzija između hrvatskih stranaka u Mostaru (OSCE, 2006: 2).

U izvještaju OSCE-a (2006) između ostalog navodi se kako je „politička scena u BiH i dalje veoma podjeljena po etničkim linijama, gdje druga pitanja imaju manje značajnu ulogu. Ključne borbe su se odigravale, uglavnom, između političkih stranaka koje su se natjecale jedna protiv druge u svojim etničkim zajednicama. Tako su se Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Srpska demokratska stranka (SDS), Partija demokratskog progresa (PDP), i druge srpske stranke natjecale za srpske glasove, dok su se Stranka demokratske akcije (SDA) i Stranka ZA BiH (SBiH) natjecale za bošnjačke glasove. Na hrvatskoj strani, prisutna je podjeljenost koja je uzrokovana nedavnim otcjepljenjem nove Hrvatske demokratske unije 1990 (HDZ 1990) od Hrvatske demokratske zajednice BiH (HDZ BiH). Nasuprot tome, neke stranke, uključujući i Socijaldemokratsku partiju (SDP), pokušale su predstaviti jedan više multietnički orijentiran profil”. „Ustavne promjene i uređenje BiH u legitimna politička tema, ali se ima utisak da su ova tema i pokušaj ustavnih promjena zloupotrebljeni za što bolje predizborno pozicioniranje pojedinih političkih stranaka, ignorisanje drugih bitnih društvenih tema, prikirivanje političke odgovornosti za stanje u zemlji i dodatno produbljivanje političkih podjela na etničkoj, vjerskoj i entitetskoj osnovi u BiH” (Arnautović, et.al, 2016: 96-97, citirano prema: Dejanović, 2011).

Homogeniziranje „vlastitog” etničkog biračkog tijela bio je glavni cilj većine političkih stranaka pod plaštom ugroženosti jedne, druge ili treće etnije (Arnautović, et.al, 2016: 97). Tako su dominirajuće teme političkih subjekata, na bildbordima i plaćenim reklamama, bile prioritetno one koje su uticale na emociju birača u čemu su prednjačile političke stranke koje su u svom nazivu imale etnički predznak i čiji su programi bili dominantno nacionalno definisani. Tako su „izborni slogani nekih od vodećih političkih opcija nedvosmisleno imali etničku konotaciju i znalo se kom su narodu upućeni, tako SDS koristi izborni slogan „Na život RS”, SNSD - „Naprijed Srpska! Naprijed Federacija! I mirna Bosna” i „Pobjednički naprijed Srpska” dok Stranka za BiH koristi slogan „100% BiH” i „100% BiH = 100% za Silajdžića” (Arnautović, et.al, 2016: 97)

OSCE (2006) navodi kako je „odluka SDP-a da u Federaciji kandiduje samo Hrvata za državno predsjedništvo pokazala se veoma kontroverznom. Hrvatske stranke su se pobunile, navodeći kako bazna podrška SDP-u uglavnom dolazi od bošnjačkih birača, da bi hrvatski predstavnik mogao biti izabran uglavnom od strane Bošnjaka. Nekoliko primjera provokativnih poruka usmjerenih protiv drugih etničkih grupa zabilježeno je na stranačkim okupljanjima SDA i SDP-a u Brčkom i Demokratskog pokreta Srpske na Palama. Na predizbornu atmosferu znatno je uticao nastavak rasprave o ratnim zločinima u periodu 1992. do 1995. godine. Po mišljenju mnogih, potpisivanje sporazuma o posebnoj saradnji između RS-a i Srbije u Banjoj Luci samo pet dana prije izbora predstavlja tek isprazno politiziranje sa ciljem osvajanja glasova birača, ali je ipak rezultiralo komentarima, kako u zemlji tako i u inostranstvu, koji ukazuju da bi takav sporazum potencijalno mogao uticati na destabilizaciju BiH, a samim tim i regiona. Sedmicu prije izbora, pet kandidata za državno Predsjedništvo objavili su da se povlače iz izborne trke. Ova odluka nije imala pravnih posljedica, te su oni službeno ipak zadržali svoj status kandidata”.

Izborni rezultati 2006. godine

Znatno složena politička situacija, agresivna politička kampanja i homogeniziranje biračkog tijela po etničkom principu „urodila” je plodom za vodeće političke subjekte. Etničke stranke koje su odveć isparksirane na polju proizvodnje političkog spektakla, zadržat će svoje položaje na skoro svim nivoima glede mandata.

Stranka demokratske akcije zbog ozbiljne konkurencije od strane Stranke za BiH prvi put gubi mjesto člana Predsjedništva BiH dok na ostalim nivoima zadržava epitet najjače političke opcije sa prostora Federacije Bosne i Hercegovine. Budući da SzBiH na ovim izborima dobija veću podršku birača, dovoljno je da se konstatira ozbiljno praćenje po broju glasova i osvojenih mandata sa SDA.

SDP BiH će na izborima 2006. godine zadržati svoj status značajnog političkog subjekta i po prvi put osvojiti mjesto člana Predsjedništva BiH i to iz reda hrvatskog naroda. Sama kandidatura ten a kraju i pobjeda Željka Komšića, također, će zaoštiri političku situaciju i obezbjediti HDZ-u argument više da je Hrvatski narod u BiH neravanopravan. Takve i slične argumente, stranke koje se na oslanjaju podršku birača iz reda hrvatskog naroda, još uvijek koriste i postoji bojazan da će političku situaciju još dugo determinirati upravo ovo pitanje.

Opći izbori 2006. godine jesu promjena budući da se raspoloženje „mijenja” i u entitetu Republika Srpska. Tako političko kormilo u vođenju Srpskog naroda preuzima SNSD za znatno promjenjenom politikom i programima kojima se do sada služio. Retorika, kojom se služio lider SNSD-a Milorad Dodik a koja je utemeljenje našla u pogoršanoj političkoj situaciji, bila je iznenađenje za mnoge budući da je upravo ta stranka promovisana kao alternativa SDS-u i politici koju je u ratnim i poratnim godinama zagovarala upravo ta politička opcija. Promjena kursa u politici i okretanje već poznatoj etno-politici SNSD-u će obezbjediti liderstvo na nivou Republike Srpske te nivou Bosne i Hercegovine.

Kada je riječ o političkim subjektima i kandidatima može se konstatovati da dolazi do stranačke promjene na ovim općim izborima ali ne dolazi do promjene politika i retorika već se one još uvijek baziraju na „irelevantim“ problemima za građane i proizvodnji političkog spektakla.

a) Za članove Predsjedništva BiH

Na općim izborima 2006. godine kandidature za članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine istakla su 23 kandidata što je dosta manji broj u odnosu na prethodni izborni ciklus. Tokom predizborne kampanje pet kandidata je povuklo svoju kandidaturu za ovaj nivo. Kao što je već naglašeno i tokom same objave pretendencija za ovu poziciju je usložilo ukupnu političku situaciju i to objavom kandidature Željka Komšića za poziciju člana Predsjedništva BiH iz reda hrvatskog naroda.

Prema analizi OSCE-a (2006) „prije formiranja izborne posmatračke misije i tokom ovjere kandidata, SBiH je nominovala Bošnjaka kao kandidata iz Republike Srpske (RS) za Predsjedništvo BiH. Centralna izborna komisija je odbila ovu prijavu iz gore navedenih razloga, koji ograničavaju kandidaturu na osnovu etničke pripadnosti. Ovu odluku je podržalo i Apelaciono odjeljenje Suda BiH, ali je uložena žalba kod Ustavnog suda, kao konačnoj apelacionoj instanci. SBiH je javno objavila svoju namjeru da podnese žalbu na ovu odluku Evropskom sudu za ljudska prava”. Što je kasnije učinila u slučaju „Pilav protiv Bosne i Hercegovine”¹²

Opći podaci:

- „Registirani birači: 1.697.556

¹² Više o ovome u „Predmet Pilav protiv Bosne i Hercegovine” (Aplikacija br. 41939/07). Dostupno na: <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/UredPDF/default.aspx?id=6680&langTag=bs-BA>

- Glasalo: 922.524
- Važećih listića: 851.575” (Zukić, 2012: 340).

Tako „prema rezultatima izbora članovi Predsjedništva su postali kandidati SBiH, SNSD i SDP. Kandidat i lider SBiH dr. Haris Silajdžić je porazio lidera i kandidata SDA Sulejmana Tihića, kandidat SDP-a Željko Komšić kandidata HDZ-a i kandidat SNSD-a Nebojša Radmanović pobijedio je kandidata SDS-a Mladena Bosića. Također, ove stranke su predvodile u izbornim rezultatima za parlamente“ (Omerbegović i Hadžić, 2019: 11).

b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH

Opći zbori 2006. godine donijeli su određene promjene u samoj raspodjeli mandata u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. „Ukupno je 12 političkih subjekata ostvarilo parlamentarnost, a od toga 5 političkih stranaka sa po jednim mandatom. Značajnije izborne rezultate su ostvarile: SDA, SBiH, SNSD i SDP, srednje rezultate su ostvarile SDS, HDZ-HK-HNZ i koalicija „Hrvatsko zajedništvo“ (Omerbegović i Hadžić, 2019: 11).

Opći podaci:

- „Registirani birači: 2.734.287
- Glasalo: 1.513.597
- Važećih listića: 1.412.078” (Zukić, 2012: 342).

Agresivna politička kampanja i homogenizacija biračkog tijela, etničkim strankama i onim koje su se služile retrogradnom političkom retorikom, donijela je značajne rezultate. SDA, SzBiH i SNSD su od 42 mjesta u ovom Domu osvojile 24 mandata.

Tabela 10: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH 2006 – 2010. (parlamentarne stranke). (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDP BiH	131.450	5
HDZ – Hrvatska koalicija HNZ	68.188	3
SDA	238.475	9
SzBiH	219.487	8
Hrvatsko zajedništvo (HDZ 1990 HZ-HKDU-HDU-Demokršćani)	52.095	2
BPS – Sefer Hlilović	37.608	1
Narodna stranka radom za boljiak	27.487	1
DNZ BiH	16.221	1
DNS	19.868	1
SDS	108.616	3
SNSD- Milorad Dodik	262.203	7
PDP	28.410	1
Ukupno	-----	42

Parlamentarnu većinu su formirale SBiH, SDA, HDZ, HDZ-1990, SNSD i PDP (vladajuća šestorka) što zajedno imaju osvojenih 30 mandata dok su ostale stranke predstavljale razjedinjenu opziciju sa najutjecajnijim strankama SDP i SDS (Omerbegović i Hadžić, 2019: 11). Tako je „konstituisanje vlasti na državnom nivou trajalo je gotovo 6 mjeseci od dana održanih izbora. Objektivne okolnosti, kao što su izborni rezultati, etničko, entitetski i programski podijeljene političke strukture, način popune domova naroda i slično, zajićavaju nešto duže vrijeme od uobićajenog za završetak konstituisanje vlasti, ali je isto tako sigurno da su zbog neodgovornosti političkih struktura prijedene objektivne vremenske granice za završetak konstituisanja vlasti u BiH,, ” (Arnautović, et.al, 2016: 98, citirano prema: Dejanović, 2011).

c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH

Prema izbornim rezultatima mogu se uočiti promjene i kada se radi u raspodjeli mandata za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Federacije BiH. Tako je primjetno ozbiljno primicanje Stranke za BiH prema Stranci demokratske akcije ali i znatno poboljšanje izbornih rezultata SzBiH u odnosu na prethodne izbore. SDA i dalje zadržava status najjaće političke

opcije na prostoru Federacije stim da je taj status ovim izborima ozbiljno poljuljan. SDP BiH na ovim izborima blago poboljšava svoju poziciju ali se to isto ne može reći za HDZ čiji je broj mandata dvostruko manji u poređenju sa mandatnim periodom 2002 – 2006. Takvoj poziciji HDZ-a doprinijela je i činjenica da je tradiciionalno glasačko tijelo ove stranke bilo podijeljeno između koalicije „Hrvatsko zajedništvo” i HDZ-a. Parlamentarnost u mandatnom periodu 2006 – 2010 ostavilo je 11 političkih subjekata i koalicija.

Opći podaci:

- „Registirani birači: 1.697.556
- Glasalo: 922.125
- Važećih listića: 858.105” (Zukić, 2012: 345).

Tabela 11: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine 2006. – 2010. (parlamentarne stranke). (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDA	218.365	28
SDP BiH	130.204	17
DNZ BiH	16.014	2
HSP- Đapić Jurišić i NHI Koalicija za jednakopravnost	21.152	1
Stranka za BiH	190.148	24
BOSS – SDU BiH	27.200	3
HDZ BiH	64.906	8
SNSD – Milorad Dodik	12.564	1
Narodna stranka radom za boljitak	27.132	3
BPS	35.233	4
Hrvatsko zajedništvo (HDZ 1990, HSS, HDU-Demokršćani	54.210	7
Ukupno	-----	98

Stranke sa najvećim brojem mandata su: SDA 28, HDZ BiH 8, SzBiH 24 te SDP BiH sa 17 mandata. SDA i SBiH, uz uključivanje HDZ i HDZ 1990, formirale su koalicijsku većinu i uspostavili izvršnu vlast (Zukić, 2012: 370).

d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske

Nakon održanih općih izbora 2006. godine i objave rezultata, razloga za sreću najviše je imao SNSD budući da preuzima status najjače političke opcije u Republici Srpskoj što je do sada bio SDS. SDA, SDP i SzBiH imaju razloge za brigu tako što gube 5 mandata u odnosu na prethodne izbore. Pad broja glasova za političke opcije koje sebe nazivaju „probosanskim” strankama nastaviti će se i u narednim izbornim ciklusima.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 1.036.731
- Glasalo: 591.926
- Važećih listića: 563.995“ (Zukić, 2012: 348).

Tabela 12: Rezultati izbora za Narodnu skupštinu Republike Srpske 2006. – 2010. (parlamentarne stranke) (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDS	103.035	17
SNSD – Milorad Dodik	244.251	41
SRS RS	16.454	2
SBiH	22.780	4
SDP BiH	14.079	1
SDA	19.137	3
DNS RS	22.780	4
Socijalistička partija	20.031	3
PDP RS	39.681	8
Ukupno	-----	83

Parlamentarno učešće uzelo je 9 političkih subjekata dok je „SNSD, sa PDP i Socijalističkom partijom formirao koalicijsku većinu, te uspostavio izvršnu vlast” (Zukić, 2012: 370).

e) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a

Za funkcije predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske političke stranke su istakle 16 kandidata.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 1.036.731
- Glasalo: 592.196
- Važećih listića: 554.571“ (Zukić, 2012: 347).

SNSD će na ovim izborima prvi put osvojiti mjesto predsjednika RS-a čiji je kandidat bio Jelić Milan. Nakon iznenadne smrti Jelića 2007. godine tu funkciju će privremeno obnašati Igor Radojičić do decembra iste godine, potom će tu funkciju preuzeti Rajko Kuzmanović i obnašati do narednih izbora. Potpredsjednik iz reda bošnjačkog naroda ponovo biva izabran Adil Osmanović (SDA) dok je iz reda hrvatskog naroda izabran Čordaš Davor (Hrvatska koalicija za jednakopravnost – NHI – HDZ – HSP – HNZ).

Opći izbori u BiH 2010. godine

Kao i prethodni tako su i šesti opći izbor održani u prvoj nedjelji oktobra 2010. godine tačnije 03.10.2010. godine. Opći, predsjednički i parlamentarni izbori 2010. godine provedeni su po već ustaljenom izbornom sistemu i, sa određenim izmjenama i dopunama, prema Izbornom zakonu Bosne i Hercegovine iz 2001. godine. Arapović (2012) navodi kako su se „za učešće na ovim izborima prijavila 63 politička subjekta ili 39 političkih stranaka, 11 koalicija političkih stranaka i 11 nezavisnih kandidata. Ukupno je na listama bilo 8.242 kandidata, koji su se takmičili za 518 mandata” (Arapović, 2012: 29). CIK je odbila ovjeriti prijave za 324 kandidata sa kandidatskih listi, iz raznih razloga, a najviše zbog nepotpune aplikacije ili neispunjavanja zakonskih uslova (Zukić, 2012: 411). „Od ukupnog broja predloženih kandidata političkih stranaka i koalicija, 8 kandidata je bilo registrirano za Predsjedništvo BiH koji su predstavljali Bošnjake, 4 kandidata su bila registrirana za Predsjedništvo BiH koja su predstavljale Hrvate, i 4 kandidata su bila registrirana za Predsjedništvo BiH koja su predstavljala Srbe. Ukupno 18 kandidata političkih stranaka i koalicija je bilo predloženo za predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske” (Hadžibadić, 2011: 15).

Na ovim izborima „pravo glasa imalo je ukupno 3.132.231 birač, a svoju građansku dužnost obavilo je 1.770.288 glasača ili 56,52% (Arnautović, et.al, 2016: 98). Osim toga ovo su četvrti izbori koje provode domaće institucije odnosno drugi opći izbori obavljani bez stranaka.

Prema riječima Arapovića (2012) „na općim izborima učestvovalo je 43% registriranih stranaka, što je znatno više u odnosu na prethodne izbore. Značajan broj političkih stranaka koje su se takmičile na izborima, formirane su u godini izbora, a manji broj njih imao je iskustvo učestvujući na prethodnim lokalnim izborima. Formirano je i nekoliko predizbornih koalicija političkih stranaka za parlamentarne mandate, te za Predsjedništvo i Predsjednika RS. Podaci o prijavljenim političkim subjektima na općim izborima 2002., 2006. i 2010. godine pokazuju smanjenje broja političkih stranaka i povećanje broja nezavisnih kandidata, dok je broj koalicija političkih stranaka bio približan ili neznatno povećan. Broj političkih stranaka koje se takmiče značajno je smanjen, a broj nezavisnih kandidata značajno je povećan na izborima 2006. u odnosu na izbore 2002. godine”.

Politička situacija i izborna kampanja

Javnost BiH samim time i politička situacija bila je uzdrmana terorističkim napadom na Policijsku stanicu u Bugojnu te naknadni pronalazak skrivenog naoružanja i municije. „Politička scena u BiH je podjeljena po etničkim kriterijima. Srpski narod je bio glasačko tijelo, uglavnom za tri vodeće srpske političke partije, SNSD, SDS i PDP. Hrvatski narod je bio glasačko tijelo, uglavnom za HDZ i HDZ 1990. Bošnjački narod je bio glasačko tijelo, uglavnom za SDA, SBIH i SDP” (Zukić, 2012: 412). Na samom početku predizborne kampanje u posjet Bosni i Hercegovini stigao je predsjednik Turske Abdullah Gul od čije posjete je najviše koristio očekivao, još uvijek član Predsjedništva BiH, Haris Silajdžić i njegova Stranka za BiH.

OSCE (2010) navodi kako je „kampanja krenula nekoliko mjeseci prije službenog datuma pokretanja (kroz konvencije, javne skupove i druge stranačke aktivnosti), ona je znatno uzela maha nakon početka službene kampanje, 3. septembra. Kampanja je bila vidljiva u cijeloj zemlji, a posebno u gradovima. Većina stranaka, koalicija i kandidata koristila je tradicionalna sredstva vođenja kampanje, uključujući skupove, bilborde i plakate, distribuciju letaka, obilazak građana od vrata do vrata, kao i štampane i elektronske medije, uključujući internet. Nezaposlenost, navodna korupcija, izgradnja puteva, zdravstvena i obrazovna reforma bile su među temama kampanje. Pitanja ustavne reforme i etničke podjele koje stoje iza toga i dalje su, međutim, bila sveprisutna”. „Predizborna kampanja počela je bez većeg naglašavanja konkretnih društvenih problema. Glavna tema medijskoga praćenja politike i političke komunikacije bili su upravo sami izbori, organizacija i stranačke predizborne aktivnosti. U retorici predstavnika političkih stranaka uglavnom nije prevladavala afirmativna retorika, zabilježeno je na stotine izjava i novinarskih komentara koji se mogu okarakterizirati negativnom predizbornom retorikom. Prosječna i generalna ocjena predizborne retorike, tj. obaveze kandidata za etičkim, ustavnim i zakonskim ponašanjem tokom predizborne kampanje, uglavnom je negativna. Količina zabilježenih medijskih objava sa elementima negativne retorike, zatim negativna retorika unutar najviših zakonodavnih organa, u kombinaciji sa čestim negativnim novinarskim komentarima, u startu je predodredila negativnu kumulativnu ocjenu kampanje, nastupa političkih stranaka i samih kandidata.” (Arapović, 2011: 78-79).

Pored već postojeće tenzije između Željka Komšića i HDZ-a BiH zbog njegove kandidature i izbora za člana Predsjedništva BiH na prethodnim izborima, HDZ će u svoju kampanju uvrstiti i obećanje treće teritorijalne jedinice. Među strankama koje se oslanjaju na podršku bošnjačkog biračkog tijela osim SDA, SzBiH pa i SDP-a BiH pojavljuje se i nova stranka Savez za bolju budućnost na čelu sa Fahrudinom Radončićem, vlasnikom Dnevnog avaza kao najtiražnijih novina u BiH. Na prostoru Republike Srpske kampanja se već tradicionalno odvija u vidu borbi na relaciji SNSD – SDS – PDP, kao tri najjače političke stranke u tom entitetu. Predizborni slogani na ovim izborima već dobivaju na značaju pa stoga politički subjekti nisu propustili priliku da na plakatima i bilbordima pošalju svoje poruke glasačima. Tako je: SNSD koristio slogan „Srpska zauvijek”, HDZ „Snaga kojoj vjerujem”, SDA sa sloganom „Narod zna” kako bi podsjetila biračko tijelo ko je ustvari najviše radio za interese države i SDP BiH sa „Država za čovjeka”.

OSCE (2010) navodi kako je „atmosfera kampanje bila je konkurentna, ali općenito mirna. Izborni takmaci su općenito mogli voditi svoje aktivnosti kampanje bez ometanja bilo od vlasti, ili od drugih stranaka. Kampanja je povremeno bila obilježena nacionalističkom retorikom i zapaljivim izjavama nekih izbornih natjecatelja. Kampanja je bila oslobođena tenzija, izuzev jednog ozbiljnog incidenta. Zabilježeni su elementi negativne kampanje, kao što je distribucija lažnih dnevnih novina s optužbama na račun nekoliko kandidata, pri čemu se oponašao stil i dizajn jedne od najvećih dnevnih novina u vlasništvu jednog od kandidata. HDZ BiH i HDZ 1990 optuživali su se međusobno da namjerno oštećuju izborne plakate i žalili su se o tome CIK-u. Jedna od karakteristika kampanje bila je prisustvo političkih lidera iz susjednih država, što je jedan broj učesnika u kampanji kritizirao. Na dan 29. septembra Boris Tadić, predsjednik Srbije, prisustvovao je skupu koji je organizirao SNSD u Doboju i podržao kandidate te stranke. On je posjetio RS u svojstvu predsjednika Demokratske stranke Srbije. SDP je najavio učešće bivšeg hrvatskog predsjednika Stjepana Mesića na stranačkom skupu u Tuzli, ali ta posjeta nije realizirana”.

Izborni rezultati 2010. godine

Izbori koji su provedeni 3. oktobra su prema ocjenama domaćih i internacionalnih eksperata protekli demokratski uz manje nepravilnosti koje su pogotvo potencirale stranke koje nisu ostvarile prognozirani rezultat (Arnautović, et.al, 2016: 100). Trijumfirat će se svi relevantni politički subjekti. Nijedna važna stranka, čak i ako je u prethodne četiri godine bila dio neuspješne vlasi, nije kažnjena oduzimanjem velikog broja glasova (Arapović, 2012: 43).

Arapović (2012) navodi da je „najviše glasova i mandata na Općim izborima 2010. godine osvojio SDP. Lista za državni parlament SDP dobila je najveću podršku birača, a kandidat SDP-a za člana Predsjedništva BiH osvojio je najviše glasova od svih lista i kandidata. SDP je osvojio 102 mandata na svim nivoima vlasti. SNSD je druga stranka po osvojenim glasovima i mandatima, na svim nivoima vlasti. SDA je treća stranka po osvojenim glasovima i mandatima na nivoima vlasti, isključujući instituciju predsjednika i potpredsjednika RS”.

SNSD će zbog velike podrške potvrditi prognozirane rezultate pa i SDP BiH, ali ono što je predstavljalo otvoreno pitanje prije i poslije izbora jeste kako će vlast kao pobjednici formirati „socijaldemokrati” koji ne žele saradnju. Veliko iznenađenje na ovim izborima odnio je upravo SBB Fahrudina Radončića ali se ne može zanemariti nagli pad podrške SzBiH na svim nivoima vlasti. Također, umanjuje se podrška HDZ-u 1990 u korist HDZ-a BiH i njenog lidera Dragana Čovića. Već je izvjesno da će parlamentarnu većinu odnosno koalicijsku vlast biti teško uspostaviti što zbog zategnutih odnosa između političkih stranaka u predizbornoj kampanji tako i u postizbornom periodu.

Poredeći rezultate pojedinačno prema strankama „ od svih parlamentarnih stranaka, SDP je osvojio najveći radt od 7,18%, a SBiH najveći pad od 10,26% osvojenih glasova u apsolutnom iznosu. Rast osvojenih glasova u apsolutnom iznosu imali su i HDZ BiH od 2,06%. SDS od 0,71%, NSRzB od 0,65% i PDP od 0,43%. Pad osvojenih glasova u apsolutnom iznosu imali su i SDA od 3,84%, SNSD od 2,16% i HDZ 1990 od 0,68%. Na ovim izborima, do tada vladajuće stranke osvojile su 14,55% manje glasova u apsolutnom iznosu u odnosu na izbore prije 4 godine, uz napomenu, da postoje veće razlike u pojedninačnom kažnjavanju vladajućih stranaka od strane birača” (Arapović, 2012: 37).

Opozicione stranke iz prethodnog mandatnog perioda ostvarile su dosta bolji rezultat koji opet nije bio dovoljan da sami formiraju vlast. Smanjenje podrške vladajućim najviše je osjetila SzBiH dok su ostali SDA, SNSD te HDZ 1990 manje bili oštećeni u pogledu dobivenih glasova.

a) Za članove Predsjedništva BiH

Kandidature, za članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine, istaklo je 19 kandidata što je skoro dvostruko manje u odnosu na opće izbore 2002. godine. Peti saziv Predsjedništva BiH za mandatni period 2010. – 2014. činit će „kandidati SDA, SNSD i SDP. Kandidat i lider SBiH dr. Haris Silajdžić je poražen od kandidata SDA Bakira Izetbegovića, koji je dobio najviše

bošnjačkih glasova. Više od Silajdžića dobio je i kandidat SBB-a Fahrudin Radončić. Kandidat SDP-a Željko Komšić je, uz ogromnu podršku bošnjačkih glasova, ubjedljivo pobijedio svoje protivkandidate. Kandidat SNSD-a Radmanović Nebojša je veoma tijesno pobijedio koalicionog kandidata Mladena Ivanića“ (Omerbegović i Hadžić, 2019: 11).

Opći podaci:

- „Registirani birači: 3.132.231
- Glasalo: 1.768.573
- Važećih listića: 1.702.426” (Zukić, 2012: 433).

Kao što je već naglašeno stranka Fahrudina Radončića (SBB) osnovana pred same izbore, iznenađenje nije bila samo za nivo vlasti u Federaciji BiH i državnom nivou već i zbog velike podrške njenom predsjedniku za člana Predsjedništva BiH. Željko Komšić (SDP BiH) obnovit će svoj mandat uz skoro 200. 000 više glasova na ovim izborima. Velik broj nevažećih listića u izboru člana Predsjedništva iz reda srpskog naroda koaliciji čiji je kandidat bio Mladen Ivanić bio je razlog više da traže ponavljanje izbornog procesa do kojeg nije došlo.

b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH

Teške optužbe u javnosti u predizornoj kampanji ali i nakon izbora dovelo je do toga da „nakon provedenih izbora te objavljenih i potvrđenih konačnih rezultata općih izbora 2010. godine, u roku od 30 dana nije bila konstituisana vlast na svim nivoima u BiH. Formiranje vlasti u BiH potrajalo je nevjerovatnih 16 mjeseci, uglavnom zbog zastoja u Federaciji BiH. Iako je Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH konstituisan šest mjeseci nakon što je CIK potvrdio rezultate na Vijeće ministara se čekalo punih 16 mjeseci” (prema: Arnautović, et.al, 2016: 101).

Opći podaci:

- „Registirani birači: 3.132.231
- Glasalo: 1.769.247
- Važećih listića: 1.641.569” (OSCE, 2010: 30-31).

Kako i na prethodnim izborima „parlamentarnost je ostvarilo 12 političkih subjekata, a od toga 4 političke stranke sa po jednim mandatom. Značajnije izborne rezultate su ostvarile: SDP, SNSD i SDA, srednje rezultate su ostvarile SBB, SDS, HDZ i koalicija Hrvatsko zajedništvo. Ovo su prvi izbori kada ni jedna stranka iz Federacije nije osvojila ni jedan mandat

na teritoriji RS, a na svim prethodnim izborima su zajedno osvajale dva do tri mandata“ (Omerbegović i Hadžić, 2019: 11).

Tabela 13: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH 2010. – 2014. (parlamentarne stranke). (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDP BiH	266.023	8
HDZ BiH	112.115	3
SDA	197.922	7
SzBiH	74.004	2
Hrvatska koalicija HDZ 1990 - HSP BiH	49.549	2
SBB	124.114	4
Narodna stranka radom za boljiak	49.050	1
DNZ BiH	14.843	1
DNS	28.511	1
SDS	137.844	4
SNSD - Milorad Dodik	269.009	8
PDP	40.070	1
Ukupno	-----	42

Koalicjsku vlast formirale su stranke, koje su zajedno imale 29 zastupničkih mandata, i to SDA, HDZ, SDP, SNSD, PDP te HDZ 1990. Ova parlamentarna većina, iako kasno formirana, nije dugo trajala.

c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH

Na općim izborima 2010. godine parlamentarnost, na federalnom nivou vlasti, ostvarilo je 10 političkih subjekata. Veliki pad podrške SzBiH je osjetila i kada je u pitanju broj ostvarenih mandata u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine. SDP će osvojiti najveći broj mandata njih 28, HDZ će također osvojiti 4 mandata više u odnosu na prethodne izbore dok će SDA izgubiti 5 mandata. Četvrta politička opcija po broju mandata pojavljuje se SBB Fahrudina Radončića koja je osvojila 13 zastupničkih mjesta.

Opći podaci:

- „Registirani birači: 1.937.609
- Glasalo: 1.098.071

- Važećih listića: 1.023.529” (OSCE, 2010: 31).

Tabela 14: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine 2010. – 2014. (parlamentarne stranke). (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDA	206.926	23
SDP BiH	251.053	28
DNZ BiH	15.082	1
Hrvatska koalicija HDZ 1990 – HSP BiH	47.941	5
Stranka za BiH	78.086	9
SBB	121.697	13
HDZ BiH	108.943	12
SNSD – Milorad Dodik	9.505	1
Narodna stranka radom za boljitak	48.286	5
A-SDA	19.254	1
Ukupno	-----	98

Arapović (2012) navodi kako su „SDP i SDA zagovarale integralno konstituisanje vlasti na kantonalnom, federalnom i državnom nivou prihvatanjem platforme o programskoj saradnji, dok su HDZ BiH i HDZ 1990 zagovarale učešće u vlasti na osnovu izbornog legitimiteta i dominantnog opredjeljenja hrvatskih birača. SNSD i SDS su davale podršku hrvatskom stranačkom bloku i čekale postizborni rasplet na kantonalnom i federalnom nivou vlasti. Na kraju je konstituisan Predstavnički dom Parlamenta FBiH i nepotpuni Dom naroda Parlamenta FBiH, te je izabrana federalna Vlada i Predsjednik i potpredsjednici ovog entiteta, čije su konstituisanje i izbor osporila dva HDZ-a. Konstituisanje federalnih institucija vlasti završeno je nakon 167 dana od održanih izbora”.

d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske

Izborni rezultati 2010. godine, za nivo vlasti Republike Srpske, ponovo ide u korist najviše SNSD koji će osvojiti najveći broj mandata, njih 37. Druga najjača politička stranka iz entiteta RS ponovo je SDS koji će ovaj put imati jednog više zastupnika u Narodnoj skupštini. SDP i SDA će zajedno imati 5 mandata a SzBiH na ovim izborima neće osvojiti nijedan mandat.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 1.194.622

- Glasalo: 670.730
- Važećih listića: 633.423“ (Zukić, 2012: 438).

Tabela 15: Rezultati izbora za Narodnu skupštinu Republike Srpske 2010. – 2014. (parlamentarne stranke) (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDS	120.136	18
SNSD – Milorad Dodik	240.727	37
Socijalistička partija i Partija ujedinjenih penzinera	26.824	4
Narodna demokratska stranka	13.440	2
SDP BiH	19.297	3
SDA	16.861	2
Srpska radikalna stranka RS	15.166	1
DNS RS	38.547	6
Demokratska partija – Dragan Čavić	21.604	3
PDP RS	47.806	7
Ukupno	-----	83

Parlamentarnu većinu i vlast na ovom nivou „formirao je SNSD sa koalicionim partnerima DNS-om i SP-om, koji su bili vladajuća koalicija i u prethodnom mandatu. Konstituisanje institucija vlasti u RS završeno je nakon 88 dana od održanih izbora. Izbor premijera osporio je Klub Bošnjaka u Vijeću naroda, tako da je nova Vlada preuzela dužnost tek nakon odluke Ustavnog suda RS-a i odbijanjem apelacije Kluba Bošnjaka, 31. januara 2011. godine (Arapović, 2012: 41).

e) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a

Kandidature za predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske istaklo je nešto više kandidata u odnosu na prethodne izbore, njih 19. Primjetno je kako na ovim izborima funkciju potpredsjednika RS-a ne osvajaju SDA i HDZ, te će tu funkciju u narednm period obavljati kandidati iz SDP-a i NDS-a.

Opći podaci:

- „Registrirani birači: 1.194.622
- Glasalo: 670.756

- Važećih listića: 632.674“ (Zukić, 2012: 437).

Dužnost predsjednika RS-a naredne četiri godine obavljat će lider SNSD-a Milorad Dodik, dok će Enes Suljkanović i Vlajki Emil obavljati funkcije potpredsjednika iz reda bošnjačkog i hrvatskog naroda.

Opći izbori u BiH 2014. godine

Sedmi opći izbori u poslijeratnoj BiH održani su 12. oktobra 2014. godine. Al Jazeera Balkans (2014) navodi kako „opći izbori 2014. donose i dvije novosti: prvi put na ovim izborima obavezno učešće žena na kandidatskim listama povećano je na 40 posto sa dosadašnjih 33 posto, a isti omjer zastupljenosti bit će nužno osigurati i u izbornoj administraciji – lokalnim općinskim izbornim komisijama i biračkim odborima. Prvi put opći izbori 2014. će se provoditi i po novim odredbama u bosanskohercegovačkom entitetu Republika Srpska s obzirom na to da će se 83 poslanika za Narodnu skupštinu ubuduće birati iz devet umjesto dosadašnjih šest izbornih jedinica. To je omogućeno izmjenama i dopunama Izbornog zakona RS-a iz 2012. godine”.

OSCE (2015) navodi kako je „CIK ovjerio ukupno 51 političku stranku, 14 koalicija i 15 nezavisnih kandidata za takmičenje na državnim i entitetskim izborima. Ovjera je odbijena za četiri stranke zbog nedostatka potpisa ili uplaćene takse, a jedna stranka je odustala. Iako Izborna posmatračka misija OSCE/ODIHR nije posmatrala proces ovjere, izgleda da je on bio sveobuhvatan uzimajući u obzir broj prijavljenih kandidata, priliku datu kandidatima da isprave prijave te da je ovaj proces bio otporen samo u ograničenom broju prigovora”.

Za Predsjedništvo BiH, na ovim izborima, candidature je istaklo 16 kandidata, od kojih je 10 registrirano za člana Predsjedništva iz reda bošnjačkog naroda dok su po 3 kandidata istakle stranke i koalicije koje su pretendirale na članove Predsjedništva iz druga dva naroda.

Na Općim izborima 2014. godine glasovalo je ukupno 1.788.083 ili 54,47% birača što je za 2% niži odziv nego na Općim izborima 2010. Godine (Mikić i Kos, 2015:21). Prema analizama istraživača ovi izbori, iako najneizvjesniji, neće podrazumjevati promjene budući da se radilo o doista prljavoj kampanji.

Politička situacija i izborna kampanja

Masovni protesti i demonstracije te velike poplave koje su zahvatile veliki dio države nisu ostavljali mnogo prostora za uobičajenu kampanju u Bosni i Hercegovini. Politička prepucavanja i prebacivanja odgovornosti koliko-toliko ostavljena su po strani. S druge strane, situacija u državi nije bila povod za promjene u predizbornoj kampanju kada je u pitanju orijentacija političkih stranaka sa „svog” naroda na sve građane BiH.

Najveću pažnju u vođenju predizborne kampanje ponovo će zauzeti vodeće političke stranke bilo da su u prethodnom mandatu bili na vlasti ili ne. Tako je „glavni slogan SNSD-a glasio „Za pobjedu Srpske”, dok najveća opoziciona stranka u Republici Srpskoj preko bilborda šalje biračima poruku „Promjene odmah – da živimo normalno”, PDP svojim sloganom poziva da se birači „Pridruže/i se promjenama” (Arnautović, et.al, 2016: 102).

Najjače političke opcije u Federaciji BiH koristit će se sloganima poput „U jedinstvu je snaga” SDA, SDP BiH sa „Ujedinjeni”. Demokratska fronta (DF) kao nova politička opcija izbornu utrku počinje sa sloganom „Odlučno u promjene” dok se na bilbordima Naše stranke (NS) nalazili natpisi „Nemamo slogane, imamo rješenja” kao prijatno iznenađenje za dosadašnje načine vođenja kampanje. Slogan pod nazivom „Uz narod – cunami pravednosti i snažnog razvoja” SBB-a Fahrudin Radončić u godini velikih poplava nije ostavljao prijatan utisak. Stranke koje su računale na glasove birača iz reda hrvatskog naroda, odlučile su se sa slogane poput „Hrvatski odgovor” HDZ BiH dok se HDZ 1990 odlučio na slogan pod nazivom „Podvucimo crtu”.

OSCE (2015) u svom izvještaju navodi kako je „sve skupa, kampanja bila uočljiva sa povećanim intenzitetom tokom zadnje sedmice iako sa manje intenziteta u područjima zahvaćenim poplavama. Okruženjem kampanje su dominirale glavne političke stranke – SDA, SBB, SDP, SNSD, SDS, HDZ i HDZ 1990. Ona je obuhvatala bilborde i postere, javne skupove, okupljanja u zatvorenom prostoru, kampanje od vrata do vrata, medijske oglase i podjelu letaka. Usto, većina kandidata se takođe oslanjala i na internet platforme da bi promovirali svoje poruke kampanje, uz fokus na društvene medije. Žene su se pojavljivale u promotivnim materijalima i govorile na skupovima; međutim, osim par izuzetaka, jedva su bile uočljive u vođstvu stranaka”. Ponovo je u prvom planu bio protivkandidat i njegove manjkavosti, a ne sopstveni program i mjerljiva predizborna obećanja (Koalicija za slobodne i pošten izbore „Pod lupom”, 2014: 25).

Izborni rezultati 2014 .godine

Politička situacija, protesti, poplave, ekonomske prilike itd. nisu značajno uticali na političke promjene iako su ovi izbori karakterisali kao najneizvjesniji. Najveći broj glasova ponovo su dobile stranke koje su u prethodnom mandatu obnašali vlast. „Konačni potvrđeni rezultati koji su objavljeni od Centralne izborne komisije potvrdili su većinu predviđanja političkih analitičara gdje je SDA najveći pobjednik ovih izbora, a SDP BiH najveći gubitnik

općih izbora među strankama koje okupljaju pretežno bošnjačko biračko tijelo. Kada je riječ o strankama koje su pretendovale na glasove birača koji se etnički izješnjavaju kao Srbi gotovo su podjelile utjecaj dvije glavne političke opcije SNSD i SDS. Stranke sa „hrvatskim” predznakom imale su vrlo oštru predizbornu kampanju ali rezultati su pokazali da je najviše povjerenje ponovo dobila Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine” (Arnautović, et.al, 2016: 103).

Kao razlog loših rezultata SDP-a, koji je na prethodnim izborima osvojio najveći broj glasova, može se navesti i izlazak Željka Komšića iz te stranke i formiranje nove političke opcije koja po svom ideološkom opredjeljenju nije daleko od SDP-a BiH. Stranka za BiH će na ovim izborima potpuno nestati na svim nivoima vlasti osim u pojedinim kantonima dok će SBB ostvariti uspon kada se radi o glasovima birača i ostvarenih mandata. Podjeljenost birača u Republici Srpskoj, otvorit će izgleda da SNSD naredne četiri godine ne bude dio vlasti na državnom nivou.

a) Za članove Predsjedništva BiH

Na općim izborima 2014. godine kandidature za članove Predsjedništva BiH objavilo je 16 kandidata. Kao što je već naglašeno 10 kandidata bilo je za poziciju člana Predsjedništva iz reda bošnjačkog naroda, te po tri iz reda hrvatskog i srpskog naroda. Ovo je ujedno i izborni proces u kojem je najmanje kandidatura došlo iz reda hrvatskog naroda dok je za broj kandidatura za člana Predsjedništva BiH iz reda srpskog naroda bio isti kao i na izborima prije četiri godine. Na mandatni period 2014. – 2018. izabrani su: „dr. Mladen Ivanić, član Predsjedništva BiH iz Republike Srpske, dr. Dragan Čović, član Predsjedništva BiH iz reda hrvatskog naroda, te član Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović” iz reda bošnjačkog naroda (prema: Predsjedništvo BiH, n.d.).

Opći podaci:

- Registirani birači: 3.282.581
- Glasalo: 1.787.561
- Važećih listića: 1.650.134

Poziciju člana Predsjedništva ponovo će osvojiti SDA i kandidat Bakir Izetbegović kome je ponovo najveću konkurenciju predstavljao kandidat SBB-a Fahrudin Radončić. HDZ-ov kandidat će nakon 8 godina ponovo dobiti ovu poziciju dok će tijesna utrka za člana iz reda

srpskog naroda rezultirati pobjedom Ivanića za nešto više od 1% razlike u odnosu na kandidata SNSD-a.

b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH

Parlamentarnost i na ovim izborima ostvarit će 12 političkih stranaka i koalicija. Najbolji rezultat glede mandata za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH ostvarila je SDA sa 9 mandata, SNSD 6 te DF i SDS sa 5 mandata. Broj mandata ostalih stranaka kreće se između 1 i 4 mandata.

Opći podaci:

- Registrirani birači: 3.132.231
- „Glasalo: 1.787.449
- Važećih listića: 1.630.920” (OSCE, 2015: 29).

SzBiH na općim izborima 2014. godine potpuno će izgubiti parlamentarnost na ovom nivou vlasti za razliku od izbora 2006. godine kada je imala 8 zastupničkih mandata. Kao nova stranka Demokratska fronta ostvarila je dosta dobar rezultat te joj je sa 5 mandata otvorena mogućnost da bude dio nove izvršne vlasti na državnom nivou.

Tabela 16: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH 2014. – 2018. (parlamentarne stranke). (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDP BiH	92.906	3
HDZ BiH, HSS, HKDU BiH, HSP Dr. Ante Starčević, HSP Herceg - Bosne	119.468	4
SDA	305.715	9
Demokratska fronta	150.767	5
HDZ 1990	40.113	1
SBB	142.003	4
BPS – Sefer Halilović	35.866	1
A- SDA – Stranka demokratske aktivnosti	22.088	1
DNS, NS, SRS	37.072	1
SDS	211.603	5
SNSD- Milorad Dodik	249.314	6
PDP	50.338	1
Ukupno	-----	42

Arnautović et.al (2016) navodi kako „građani Bosne i Hercegovine nisu morali čekati petnaest mjeseci na formiranje izvršne vlasti na nivou Bosne i Hercegovine. Vlast, odnosno Vijeće ministara BiH formirano je nakon nešto više od pet mjeseci. Formirana vlast na nivou države ovaj put ima određeni novum, jer u vlasti u odnosu na entitete participiraju druge političke opcije. Tako su vlast u entitetu Republika Srpska formirali SNSD – Milorad Dodik, DNS i SP. Dok je stranka koja je zauzela drugo mjesto po osvojenim glasovima, odnosno SDS zajedno sa PDP-om formirao vlast na nivou BiH zajedno sa koalicionim partnerima iz FBiH: SDA, DF i HDZ BiH”. Demokratska fronta (DF) 2015. Godine će napustiti koaliciju i na njegovo mjesto će doći SBB.

c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH

Na općim izborima 2014. godine participaciju, na federalnom nivou vlasti, ostvarilo je 11 političkih subjekata i koalicija. SDA je osvojila najveći broj mandata, njih 29. Iza nje slijede SBB sa 16, DF sa 14 te HDZ BiH i SDP BiH sa po 12 mandata. SDP će, koji je prethodne izbore osvojio najveći broj mandata i predvodio izvršnu vlast na ovom nivou, sada dijeliti četvrto mjesto sa HDZ-om po broju osvojenih mandata.

Opći podaci:

- Registrirani birači: 2.039.316
- Glasalo: 1.080.88
- Važećih listića: 992.342

Tabela 17: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine 2014. – 2018. (parlamentarne stranke). (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDA	275.728	29
SDP BiH	100.626	12
SBB	145.946	16
HDZ 1990	40.125	4
DF	128.058	14
A-SDA	22.334	2
HDZ BiH, HSS, HKDU BiH, HSP Dr. Ante Starčević i HSP Herceg Bosne	118.375	12
Naša stranka	15.248	1

BPS	36.873	4
SzBiH	32.790	3
Radnička partija BiH	5.607	1
Ukupno	-----	98

Novu parlamentarnu većinu sastavljenu 2015. godine činile su SDA, DF i HDZ BiH, ali stranačka struktura iste godine biva izmjenjena zbog izlaska Demokratske fronte iz koalicije. Iste godine na mjesto DF-a doći će SBB Fahrudin Radončić.

e) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske

SNSD će ostati vodeća politička stranka u entitetu Republika Srpska po broju osvojenih glasova i mandata ali joj se približava SDS i koalicija koju predvodi. Participaciju u Narodnoj skupštini RS-a ostvarit će 7 političkih subjekata i koalicija.

Opći podaci:

- Registrirani birači: 1.243.265
- Glasalo: 706.711
- Važećih listića: 661.910

Tabela 18: Rezultati izbora za Narodnu skupštinu Republike Srpske 2014. – 2018. (parlamentarne stranke) (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
Koalicija SDS, Penzioneri – PUP, Radikali SRS RS	173.824	24
SNSD – Milorad Dodik	213.665	29
Koalicija DNS, NS, SRS	61.016	8
Narodni demokratski pokret	33.977	5
Socijalistička partija RS	33.695	5
Domovina	34.583	5
PDP RS	48.845	7
Ukupno	-----	83

Kao što je već naglašeno, parlamentarnu većinu u entitetu Republika Srpska činit će SNSD, DNS i SP sa tijesnom većinom od 42 od 83 mandata.

f) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a

Kandidature za predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske objavilo je, kao i na prethodnom izbornom ciklusu, 19 kandidata. Na općim izborima održanim u oktobru 2014. godine SDA i HDZ će uspjeti vratiti pozicije potpredsjednika RS-a.

Opći podaci:

- Registrirani birači: 1.243.265
- Glasalo: 706.636
- Važećih listića: 668.528

Predsjednik Republike Srpske ponovo je lider SNSD-a Milorad Dodik. Potpredsjednici iz reda bošnjačkog i hrvatskog naroda naredni period obavljat će Ramiz Salkić (koalicija „Domovina”) te Josip Jerković (koalicija „HDZ BiH, HSS, HKDU BiH, HSP Herceg Bosne”).

Opći izbori u BiH 2018. godine

„U skladu sa Izbornim zakonom BiH, Opšti izbori 2018. godine u BiH raspisani su 8. maja 2018. godine, a održani 7. oktobra iste godine. Centralna izborna komisija BiH (CIK) ovjerila je 642 kandidatske liste koje su ispunjavale zakonom propisane uslove, te je na izborima učestvovalo ukupno 7.488 kandidata za 518 pozicija. Prijavljeno je 67 stranaka, 34 nezavisna kandidata i 34 koalicije. CIK je 6. novembra donijela Odluku o potvrđivanju i objavljivanju rezultata Opštih izbora 2018. godine u njihovom neposrednom dijelu, dok u tom metnutu za provedbu njihovih posrednih rezultata još uvijek nisu postojali zakonski uslovi” (Denis, 2014).

Kao i prethodne izborne cikluse ni ovaj nije zaobišla ocjena diskriminacije, budući da presude Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu u predmetima „Sejdić – Finci”, „Pilav”, „Zornić” itd.. Postavlja se pitanje da li će uopšte presude u ovim predmetima uopšte vidjeti svoj epilog dok politička elita još uvijek podiže raspravu u irelevantnim problemima same države. U analizi Čakradžić (2018) navodi kako se „specifičnost minulog izbornog procesa u odnosu na sve ranije održane izbore ogledala u činjenici da se po prvi put u izborni proces ušlo bez jasno definisanih pravila za provođenje posrednih izbornih rezultata kada se govori o popuni Doma naroda Parlamenta FBiH, a samim tim i Doma naroda PSBiH. Razlog tome je neprovođenje odluke Ustavnog suda BiH po apelaciji Bože Ljubića od strane Parlamentarne skupštine BiH, a što je ista po Ustavu BiH bila dužna učiniti”.

Prema podacima iz Centralnog biračkog spiska zaključenog 30. augusta pravo glasa na općim izborima ima 3.352.933 birača (Anadolu Agency, 2018). Na Općim izborima 2018. godine glasovalo je ukupno 1.812.839 birača ili 54,02% birača sa pravom glasa od čega je izlaznost u Federaciji BiH bila 59,85%, a u Republici Srpskoj 40,15% (CIK, 2019: 68).

OSCE (2019) u izvještaju navodi „izborne utrke su uglavnom između političkih stranaka unutar istih etničkih zajednica. U FBiH, Stranka demokratske akcije (SDA), Savez za bolju budućnost (SBB) kao i drugi kandidati računaju na podršku Bošnjaka dok Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH), Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990) i druge stranke traže naklonost Hrvata. Socijal-demokratska partija Bosne i Hercegovine (SDP BiH), Demokratska fronta (DF) i nekoliko drugih stranaka slijede multietnički pristup iako bazu njihove podrške čine Bošnjaci. U RS-u, Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Srpska demokratska stranka (SDS), Partija demokratskog progresa

(PDP) i Narodni demokratski pokret (NDP) se, između ostalih, takmiče za glasove Srba. Od prošlih izbora, pojavilo se nekoliko novih političkih igrača što uključuje Nezavinski Blok (NB), Narod i Prava (NiP) i Pokret demokratske akcije (PDA), nastale kao rezultat otcjepljenja od SDA. Vodeća koalicija formirana nakon izbora 2014. godine i činila ju je SDA, HDZ BiH, DF i Savez za Promjene, koji se sastojao od SDS, PDP i NDP. SDA, HDZ BiH i DF su također formirale vlast u FBiH, a DF je kasnije zamijenio SBB na nivou države i FBiH. Interne nesuglasice i slučajevi dezerterstva su ostavile državni parlament bez većine još od 2016. godine. U RS-u je SNSD formirala vladu zajedno sa nekoliko manjih stranaka”.

Politička situacija i izborna kampanja

Kao i prethodni izborni ciklusi tako i „Opći izbori 2018 su se održali u atmosferi političke stagnacije i nedovoljnog ekonomskog rasta, u okruženju trajne razočaranosti stanovništva u javne institucije. Tri konstitutivna naroda se gotovo isključivo oslanjaju na političku podršku na izborima kod svojih relevantnih zajednica. Nedostatak zajedničke vizije o budućnosti zemlje i nedovoljna saradnja unutar i između tri konstitutivna naroda često rezultira političkim zastojem. Ovo značajno ometa donošenje odluka, uključujući i reformske napore koji se tiču potencijalnog pridruživanja Evropskoj uniji. Nadalje, nastavak politizacije javnog sektora, najvećeg poslodavca u zemlji, formira kulturu ovisnosti o takvoj vrsti zaposlenja na taj način stvarajući odanost koja prelazi u glasanje za kandidate koji su u sadašnjoj vlasti ili suzdržavanje od glasanja” (OSCE, 2019: 4-5).

Jačanje ekonomije, sprečavanje odlaska mladih, rješavanje migrantske „krize”, zapošljavanje i stvaranje pozitivnih političkih i socio-ekonomskih prilike zasjenila je ponovo borba za vlast, orijentacija prema vlastitim etničkim zajednicama te promoviranje podjela. Osim postojećih „nerješivih” pitanja, političku situaciju ovaj put će determinirati zategnuti odnosi poput te će etnički faktor ponovo postati dominantan umjesto posvećivanja pažnji europskim integracijama i navedenim problemima. Analitičari su upozoravali da bi postojeća politička situacija nakon izbora mogla rezultirati blokadama institucija BiH. Izborni zakon koji je trebao biti usvojen prije samih izbora preći će u predizbornu kampanja i obilježavati postizbornu sliku BiH. Političku situaciju dodatno će usložiti ponovna kandidatura Željka Komšića i velike šanse da pobjedi budući da birači iz reda bošnjačkog naroda bivaju sve razočareniji Draganom Čovićem i HDZ-ovim primicanjem onima koji državu ne priznaju poput SNSD-a i njenog lidera Milorada Dodika.

Predizborni slogani na koje su se odlučile političke stranke većinom su išle u smjeru homogeniziranja etničkih grupa. Tako su slogani u predizbornoj kampanji glasil: „Snaga naroda” SDA, „Pod zastavom Srpske” SNSD, „Zajedništvo” HDZ BiH, SDP BiH se odlučio na slogan „Zemlja za sve nas”, DF „BiH pobjeđuje”, SBB „Ekonomija, a ne dinastija. Naša stranka izabrala je slogan pod nazivom „Zajedno i tačka”, Nezavisni blok „Poštena država” a stranke koje su se borile protiv SNSD-a u RS-u koristili su se sloganima poput: „Vratimo Srpsku narodu” SDS te „Posao, dostojanstvo, pravda” PDP.

Protesti pod nazivom „Pravda za Davida” značajno su utjecali na sam tok predizborne kampanje u Republici Srpskoj. Samo političko težište ovih protesta ogleda se u tome da ih opozicija uslovno rečeno „iskoristila” za samu kampanju, optužujući trenutnu strukturu vlasti da prikriva slučaj „ubistva” Davida Dragičevića dok je druga strana optuživala opozicione snage da iskorištavaju ovaj slučaj za vlastitu kampanju.

Prema analizi OSCE-a (2019) „kampanja je bila vidljivija u urbanim sredinama, a njene aktivnosti su pojačane u posljednjim danima. Kandidati su se služili raznim metodama kako bi doprli do birača što uključuje plakate i panoe, oglašavanje u medijima kao i tradicionalne metode dopiranja do birača kao što je agitovanje na ulicama podjelom letaka i ostalih stranačkih rekvizita, javne skupove i kampanje od vrata do vrata. Materijali za kampanju su često postavljani na neovlaštenim lokacijama i skrnavljenje plakata je uočeno u više navrata. Neki kandidati su sprovodili svoje kampanje uglavnom putem Interneta. Iako se društveni mediji smatraju sve moćnijim sredstvom za svrhe vođenja kampanje, veliki broj sagovornika ODIHR IPM-a izrazili su zabrinutosti vezane za zloupotrebu društvenih medija za širenje zapaljive retorike i govora netolerancije. Uz nekoliko iznimki, kandidati su se orijentisali ka vlastitim etničkim zajednicama. Kampanja je većinom imala negativnu i polarizirajuću notu gdje su konkurenti okrivljeni za manjak napretka. Istaknute odlike kampanje su bile naglašeni nacionalizam i napadi na ličnost što se posebno odnosilo na utrke za predsjednika, čime su se povremeno zasjenila socioekonomska pitanja kao što su korupcija, nezaposlenost, migracije i obrazovanje. Uočena su i podsjećanja na ratnu prošlost zemlje i širenje straha. Rezultat ovoga je bilo to da biračima ponuđen mali broj razlučivih alternativa. U dvije odvojene izjave date na početku kampanje, međunarodna zajednica je poslala apel kandidatima da se suzdrže od negativne i neodgovorne retorike kao i retorike podjela pri čemu je i poslala je apel vlastima da osiguraju integritet izbornog procesa a građane pozvala da glasaju”.

Izborni rezultati 2018. godine

Kao i na prethodnim izborima 2014. godine najveći broj glasova i podršku birača ostvarit će stranke koje su u prethodnom mandatu bili dio vlasti, stim da će na ovim izborima nove stranke ostvariti značajnu podršku i nove stranke. Tako ponovo najviše glasova u FBiH osvaja SDA, iza nje je SDP i HDZ dok u RS-u svoju poziciju učvršćuje SNSD iza kojeg slijede SDS, DNS i PDP. Na općim izborima održanim 7. oktobra 2018. godine nema političke opcije koja bi se mogla nazvati najvećim gubitnikom ili stranka sa drastičnim smanjenjem podrške birača. Većinom su rezultati takvi da su sve stranke očuvale podršku sa prethodnih izbora uz parlamentarnost novih stranaka.

Nova konstalacija odnosa, koja vuče genezu iz ranijeg perioda, dodatno će usložiti političku situaciju i otežati samo formiranje nove parlamentarne većine u mandatu 2018. – 2020., posebno na državnom nivou vlasti i entitetu Federacije Bosne i Hercegovine.

a) Za članove Predsjedništva BiH

Kandidature za Predsjedništvo BiH objavilo je 15 kandidata što je najmanji broj prijavljenih do sada. Za člana Predsjedništva BiH iz reda bošnjačkog naroda će biti najmanje kandidata – šest, isto toliko ih je bilo i 2006. godine. Za druga dva člana kandidature je objavilo po četiri kandidata. Nakon Općih izbora u Bosni i Hercegovini, održanih u oktobru 2018. godine, izabran je sedmi saziv Predsjedništva BiH, koji čine: Milorad Dodik, srpski član Predsjedništva BiH, Željko Komšić, član Predsjedništva BiH iz reda hrvatskog naroda, te član Predsjedništva BiH Šefik Džaferović (Predsjedništvo BiH, n.d.).

Opći podaci:

- „Registirani birači: 3.355.429
- Glasalo: 1.812.575
- Važećih listića: 1.692.316” (izbori.ba)

Glede stranačke pripadnosti SDA će ponovo osvojiti poziciju na ovom nivou vlasti uz ozbiljnu „prijetnju” od kandidata SDP-a BiH Denisa Bećirovića. Kandidat HDZ-a BiH ponovo će izgubiti člana Predsjedništva BiH od Željka Komšića. Kandidatura te izbor Komšića dodatno će usložiti političku situaciju budući da njegovoj legitimitet i legalitet osporavaju stranke sa hrvatskim predznakom i one okupljene oko Hrvatskog narodnog sabora. Što se tiče člana iz entiteta Republika Srpska interesantno je da pobjedu ostvaruje kandidat koji ne

priznaje državu Bosnu i Hercegovinu. Sa analitičkog stanovišta, interesantan je broj glasova koje će osvojiti Mirsad Hadžikadić kandidat Platforme za progres – stranke koja izrazito nova na političkoj sceni te kandidat koji je bio prilična nepoznanica javnosti u Bosni i Hercegovini.

b) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH

Participaciju na općim izborima 2018. godine ostvarit će 14 političkih subjekata i koalicija. SDA sa istim brojem osvojenih mandata (9) ostaje stranka sa najboljim rezultatom, iza koje slijedi ponovo SNSD sa 6, te HDZ BiH 5 i SDP BiH 5 mandata. Gubitak podrške birača i mandata najviše je izražen kada se radi o SDS-u, SBB-u i DF-u – stranke koje su izgubile po dva člana Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH.

Opći podaci:

- „Registirani birači: 3.355.429
- Glasalo: 1.812.960
- Važećih listića: 1.656.516” (izbori.ba).

Tabela 19: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH 2018. – 2022. (parlamentarne stranke). (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDP BiH	140.782	5
Koalicija HDZ BiH, HSS, HKDU BiH, HSP – HNS, HSP DR AS BiH, HDU BiH	145.487	5
SDA	252.058	9
Koalicija DF – GS Željko Komšić: BiH pobjeđuje	96.174	3
Naša stranka	48.401	1
SBB	67.599	2
Nezavisni Blok	41.512	1
PDA (Pokret demokratske aktivnosti)	38.417	1
A- SDA – Stranka demokratske aktivnosti	22.088	1
Socijalistička partija	31.321	1
DNS	68.637	1
SDS List (SDS – NDP – NS – SRS)	162.414	5
SNSD	260.930	6
PDP	83.832	1
Ukupno	-----	42

Građani Bosne i Hercegovine ovaj put izvršnu vlast na nivou Bosne i Hercegovine čekali su četrnaest mjeseci od održavanja izbora. Kao razlozi tolikom čekanju mogu se navesti prije svega uzavreli odnosi među političkim akterima čija se geneza ne nalazi samo u agresivnoj predizbornoj kampanji već se kao kamen spoticanja oko formiranja vlasti navodi ANP¹³ (Akcioni plan za članstvo u NATO-u). Zatezanja pozicija oko ovog pitanja najviše su platili građani Bosne i Hercegovine koji su dugo čekali na formiranje Vijeća ministara BiH.

c) Za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Federacije BiH

Parlamentarnost na izborima 2018. godine ostvaruje 12 političkih stranaka i koalicija. SDA sa 27 i na ovim izborima za ovaj nivo vlasti prednjači u broju osvojenih glasova. Potom slijede HDZ BiH i SDP BiH sa po 15 osvojenih mandata te Koalicija DF – GS sa 10. Drastično

¹³ Akcioni plan za članstvo podrazumijeva program praktične podrške, konsultacija i pomoći zemljama u pripremi za samo članstvo u NATO-u. Prema ovom planu, država koja želi ostvariti članstvo u ovoj organizaciji priprema i šalje svoj Godišnji nacionalni program .

smanjenje podrške birača osjetit će upravo SBB koji je prepolovio broj mandata – sa 16 na 8 mandata. Izborne rezultate poboljšat će Naša stranka dok će sa druge strane Stranka za BiH potpuno izgubiti participaciju na ovom nivou vlasti.

Opći podaci:

- „Registirani birači: 2.093.784
- Glasalo: 1.085.124
- Važećih listića: 1.001.333” (izbori.ba)

Tabela 20: Rezultati izbora za Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine 2018. – 2022. (parlamentarne stranke). (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
SDA	252.817	27
SDP BiH	145.458	15
SBB	70.571	8
Koalicija Hrvatsko jedinstvo (HDZ 1990 – HSP BiH – NHL)	25.663	2
Koalicija DF – GS, Željko Komšić: BiH pobjeđuje	93.708	10
A-SDA	27.396	2
Koalicija HDZ BiH, HSS, HKDU BiH, HDU BiH HSP Dr. Ante Starčević i HSP HNS, HSS SR	143.704	15
Naša stranka	50.947	5
Nezavisni blok	34.913	4
PDA	37.731	4
Narod i pravda	23.222	2
Laburistička stranka BiH	7.656	1
Ukupno	-----	98

Parlamentarna većina još uvijek nije formirana tako da izvršnu vlast u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine još uvijek sačinjavaju političke stranke koje su koalirale 2015. godine.

d) Za članove Narodne skupštine Republike Srpske

Osam političkih stranaka i koalicija participirat će u mandatu 2018. – 2020.. SNSD i nakon ovih izbora ostaje vodeća politička stranka u ovom entitetu. SDS koji je prethodni mandatu imao 24 mandata sada 13 što je skoro duplo manje. Svoj izborni rezultat značajno će poboljšati DNS, PDP i Socijalistička partija. Parlamentarnost i na ovom nivou ostvarit će Ujedinjena Srpska sa 3 osvojena mandata.

Opći podaci:

- Registrirani birači: 1.261.645
- Glasalo: 727.829
- Važećih listića: 684.744

Tabela 21: Rezultati izbora za Narodnu skupštinu Republike Srpske 2014. – 2018. (parlamentarne stranke) (izbori.ba)

Politička stranka	Glasovi	Zastupnici
Koalicija SDS (SDS – SRS)	123.515	13
SNSD – Milorad Dodik	218.201	28
DNS	98.851	12
Koalicija NDP Dragan Čavić – NS – SNS - Sloboda	28.183	4
Socijalistička partija RS	56.106	7
Koalicija „Zajedno za BiH”	29.556	4
PDP RS	69.948	9
Ujedinjena Srpska	21.187	3
Ukupno	-----	83

Parlamentarna većina sastavljena je od 56 zastupničkih mandata iz SNSD-a, DNS-a, NDP-a, Ujedinjene Sprske i Socijalističke partije i iste političke stranke fomirale su Vladu Republike Srpske.

f) Za predsjednika i potpredsjednika RS-a

Kandidature za predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske objavilo je čak 37 osoba što je do sada najveći broj prijavljenih za ove pozicije. Stranačka struktura nakon izbora 2018. godine ostat će ista – SNSD, SDA i HDZ BiH.

Opći podaci:

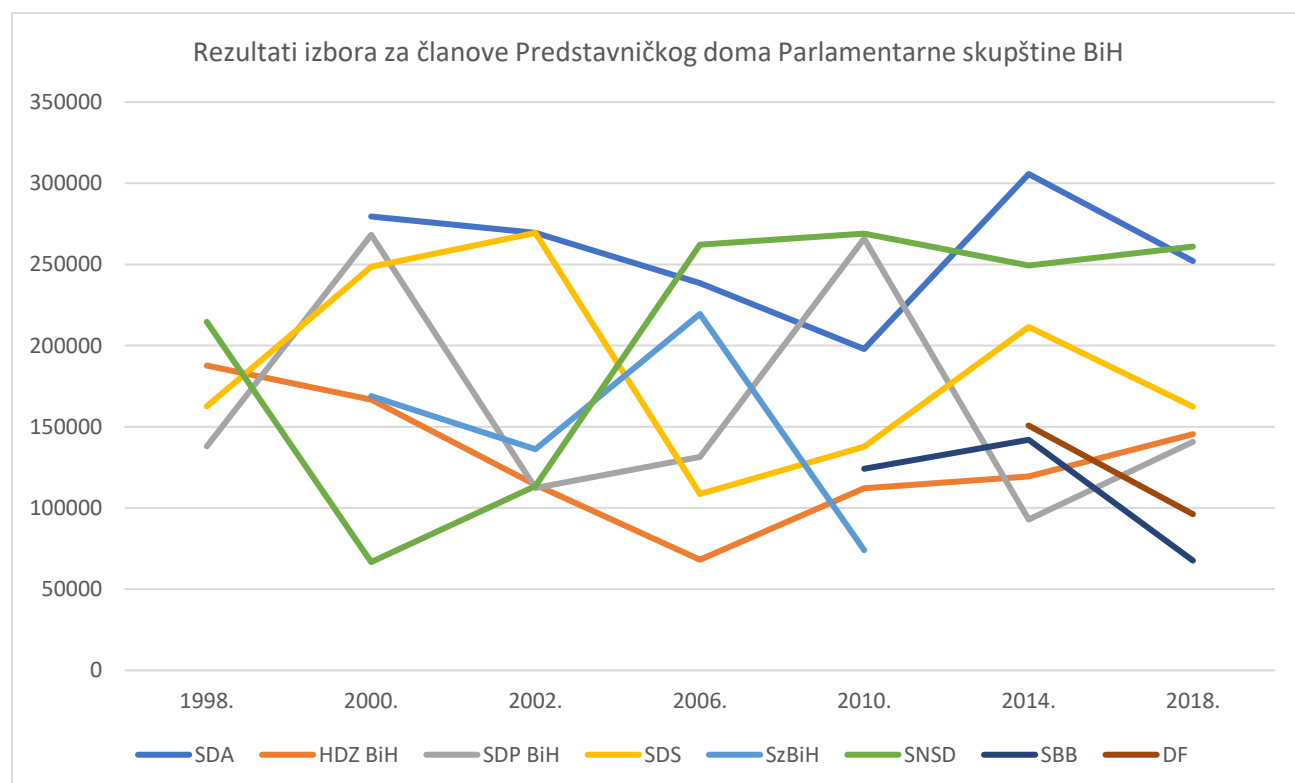
- „Registrirani birači: 1.261.654
- Glasalo: 727.880
- Važećih listića: 679.601” (izbori.ba)

Na funkciju Predsjednika Republike Srpske izabrana je Željka Cvijanović (SNSD), dok će za potpredsjednike biti izabrani kandidati koji su i u prethodnom mandatu te funkcije obavljali – Ramiz Sakić (SDA) i Josip Jerković (HDZ BiH, HSS, HKDU BiH, HSP – HNS).

Zaključak

Opći izbori u Bosni i Hercegovini su se u većini slučajeva odvijali po veoma specifičnim uslovima. Najveće tenzije svakako su se osjećale u izbornim procesima neposredno nakon rata što je bilo vidljivo u izbornim kampanjama ali i samom procesu izbornog sistema. Poznato je da se izborni proces mijenjao sa svakim novim izborima, a ono što je bitno izdvojiti jeste da je OSCE nadgledao i finansirao poslijeratne izbore u Bosni i Hercegovini sve do 2002. godine i to se može izdvojiti kao jedna od značajnijih promjena, budući da je organizacija izbora prepuštena Centralnoj izbornoj komisiji koja i danas djeluje. Primjetno je da na općim izborima u Bosni i Hercegovini iz godine u godinu se povećavao broj stranaka, ali da su vodeće stranke (stranke koje svoj program orijentiraju na jednu etničku skupinu) i dalje ostale najčešće one koje osvajaju najviše glasova, s manjim ili većim oscilacijama kada je u pitanju broj glasova. Za Bosnu i Hercegovinu i izborne rezultate specifično je što birači u većini slučajeva biraju kandidate po tzv. etničkom ključu, što je postalo možda i jedno od osnovnih obilježja izbornog sistema i nešto što se očekuje iz godine u godinu. Samim tim i predizborne kampanje su fokusirane upravo na jačanje etničkog identiteta, s istaknutim jazom između entiteta. U Federaciji Bosne i Hercegovine dominirala je opredijeljenost za suverenu, nezavisnu i demokratsku državu, dok je u Republici Srpskoj dominiralo jačanje institucija unutar entiteta. Kada sagledamo dominantno etnička pitanja dolazimo do zaključka da etnokratska pitanja dobivaju još uvijek na značaju kroz skoro svaki proces odlučivanja bilo da se radi o momentima kada građani odlučuju ili njihovi predstavnici u institucijama. U izbornom procesu iz ciklusa u ciklus vidljiv je određeni stepen napretka, s obzirom na to da je zadnjih godina sama politička i predizborna kampanja bila dosta mirna, kao i sam čin biranja i glasanja na izborima. Kao najveću pobunu kada je sam izborni sistem u pitanju možemo navesti onu koja je dolazila od stranaka, dominantno, sa hrvatskim predznakom a koje su negodovala zbog pitanja člana predsjedništva u Federaciji Bosne i Hercegovine, budući da je u većini izbornih ciklusa član iz reda hrvatskog naroda izabran od strane bošnjačkog glasačkog tijela, ali do danas ta promjena u izbornom zakonu nije se dogodila. Političke stranke u Bosni i Hercegovini daju sve od sebe da održe nivo glasačkog tijela, a ne da riješe problem i potrebe stanovništva koje se ponavljaju iz godine u godinu. Ono na čemu je neophodno raditi jeste modernizacija izbornog procesa koja je počela, ali treba uložiti ogromne napore kako bi se nastavila i upotpunila, s obzirom na to da u svakom izbornom procesu imamo utvrđene nepravilnosti. Sa svakim novim izborim ciklusom prisutna je

zabrinutost da izbori neće donijeti nikakve promjene i pozitivan pomak, što će onemogućiti Bosni i Hercegovini da pokrene potrebne reforme. Kao generalni zaključak možemo reći da ako se navedeni trendovi u odvijanju izbornog procesa i funkcionisanju bosanskohercegovačke vlasti ne promjene, može doći do još veće destabilizacije države i stagniranja bilo koje vrste napretka kako države tako i njenog stanovništva. Na kraju treba istaći da je literatura kada je u pitanju ova problematika veoma oskudna i da većina podataka nije dostupna, što je predstavljalo dodatni izazov.

Grafikon 1: Rezultati izbora za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine u BiH

Na ovom grafikonu prikazani su rezultati općih izbora za članove Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH za sedam izbornih ciklusa. Po horizontalnoj liniji nalaze se godine u kojima su se održali opći izbori, dok se po vertikalnoj liniji nalazi broj glasova birača. Pored toga, uzeli smo osam najdominantnijih stranaka, gdje se na grafikonu jasno mogu uočiti oscilacije kada je u pitanju broj glasova, ali i nestanak i pojavljivanje pojedinih stranaka. Kao stranka s najvećim brojem glasova, izdvaja se SDA, koja je u 2014. godini osvojila preko 300.000 glasova. Navedena stranka se uvijek nalazila na vodećim pozicijama u vlasti, s manjim ili većim oscilacijama u broju glasova. Kada je u pitanju HDZ BiH, ona se nalazi na izbornim listama od 1998. godine s napomenom da su u grafikon uvršteni i broj glasova kada je ova stranka na izbore izašla kao koalicija 2000, 2006, 2014 i 2018. godine. Za SDP BiH, možemo

reći da je to jedna od najdominantnijih stranaka u Bosni i Hercegovini i da sudjeluje u trci za vlast od početka općih izbora pa sve do danas. Najveći uspjeh na općim izborima ostvarila je 2010. godine, kada je uvjerljivo osvojila najveći broj glasova. Nakon te izborne godine na grafikonu uočavamo ogroman pad broja glasova za pomenutu stranku. Kao jedna od najdominantnijih stranaka na području Republike Srpske izdvaja se svakako SDS. Najveći broj glasova ova stranka je osvojila 2002. godine, dok je najveći pad doživjela samo četiri godine kasnije, na narednim općim izborima održanih 2006. godine. Kao najperspektivnija stranka koja je veliki uspjeh doživjela prvih godina svog postojanja jeste Stranka za Bosnu i Hercegovinu (SzBiH). Pomenuta stranka, na općim izborima pojavila se 2000. godine, a najveći broj glasova osvojila je 2006. godine. SzBiH se nije kandidovala na općim izborima 2014. godine s obzirom na to da je izgubila veliki broj glasača. Kao još jedna od dominantnijih stranaka u Republici Srpskoj je SNSD. Treba napomenuti da su u grafikonu uvršteni rezultati kada je ova stranka na opće izbore izlazila kao koalicija, prvo 1998. godine u sklopu Koalicije “Sloga” kada je ostvarila ogroman uspjeh i osvojila najveći broj glasova. Četiri godine kasnije, pojavljuje se u sklopu Koalicije SNSD-DSP-a, ali te godine nije ostvarila zavidan izborni rezultat. Nakon toga, SNSD se na općim izborima pojavljuje kao samostalna politička opcija na čelu sa Miloradom Dodikom. Kao jedna od novijih političkih opcija pojavljuje se SBB 2010. godine, a najveći uspjeh doživjela je na općim izborima 2014. godine i nakon toga vidljiv je pad u broju glasova za ovu političku opciju. Nakon raskola u SDP BiH, nekadašnji član te stranke osnovao je svoju stranku pod nazivom Demokratska Fronta koja je 2014. godine dobila ogromno povjerenje građana, a već na idućim izborima broj glasova za ovu političku opciju se znatno smanjio. Kao zaključak možemo reći da glasači u Bosni i Hercegovini vole nove političke opcije kojima pokazuju svoje povjerenje, a na idućim izborima već gube glasače. Pored toga, stranke koje svoju političku kampanju zasnivaju na etničkoj retorici kontinuirano imaju veliki broj glasova i nalaze se pri vrhu preferencija birača.

9. Evropski sud za ljudska prava (2016) „*Predmet Pilav protiv Bosne i Hercegovine*” (Aplikacija br. 41939/07) [online]. Dostupno na: <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/UredPDF/default.aspx?id=6680&langTag=bs-BA>.
Pristupljeno: [pristupljeno 20 april 2021].
10. Koalicija za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“ (2014). *Opći izbori 2014 – Konačni izvještaj*. [online] Dostupno na: [file:///C:/Users/Asus/Downloads/KONACNI%20IZVJESTAJ%20\(BOS\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/KONACNI%20IZVJESTAJ%20(BOS)%20(1).pdf).
[pristupljeno 27 april 2021].
11. Omerbegović, S. i Hadžić, I. (2019). *Stranački sistem Bosne i Hercegovine*. [online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/323237>. [pristupljeno 19 april 2021].
12. OSCE (2006). *Međunarodna izborna posmatračka komisija*. [online]. Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/6/20853.pdf>. [pristupljeno 19 april 2021].
13. OSCE (2010). *Konačni izvještaj Izborne posmatračke komisije OSCE/ODIHR-a*. [online]. Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/1/76026.pdf>.
[pristupljeno 22 april 2021].
14. OSCE (2015). *Izborna posmatračka misija OSCE/ODIHR Završni izvještaj*. [online]. Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/b/b/136461.pdf>. [pristupljeno 25 april 2021].
15. OSCE (2019). *Opći izbori 7. oktobar 2018. godine ODIHR Izborna posmatračka misija Završni izvještaj*. [online]. Dostupno na: https://www.osce.org/files/BiH%202018%20General%20-%20FR_Bosnian.pdf.
[pristupljeno 28 april 2021].
16. Mikić, S. i Kos, E. (2015). *Opći izbori 2014. – naučene lekcije: Analiza preizbornog procesa – Opći izbori 2014. godine*. [online]. Dostupno na: https://www.izbori.ba/Documents/2015/Konferencija/Opci_Opsti_Izbori_2014_naučne_lekcije_23_07-bhs.pdf. [pristupljeno 26 april 2021].
17. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine (2013). *Hronologija Presjedništva BiH*. [online] Dostupno na: <http://www.predsjetnistvobih.ba/hron/default.aspx?id=10074&langTag=bs-BA>.
[pristupljeno 07 maj 2021].

18. Sahadžić, M. (2012). *Izbori i izborni sistem Bosne i Hercegovine*. U: Banović, D. i Gavrić, S. ur. *Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: IKD university press. str. 407.

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

IZJAVA o autentičnosti radova

Obrazac AR

Stranica 85 od 86

Naziv odsjeka i/ili katedre: Politologija – Upravljanje državom

Predmet: Izjava o autentičnosti rada

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Emir Delić

Naslov rada: Analiza izbornih procesa u Bosni i Hercegovini 1998.-2020. – Kvantitativna analiza presudnih faktora

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 85

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis

